

Stichting CRH Pensioenfonds – Jaarverslag 2019

Inhoudsopgave

Algemene informatie	2
Kerncijfers	4
Verslag van het bestuur	5
Verslag van het verantwoordingsorgaan	32
Reactie van het bestuur op verslag verantwoordingsorgaan	35
Samenvatting van het verslag van de visitatiecommissie	37
Reactie bestuur op de samenvatting van het verslag visitatiecommissie	41
Jaarrekening	42
Balans per 31 december (na resultaatbestemming)	43
Staat van baten en lasten	44
Kasstroomoverzicht	45
Toelichting behorend tot de jaarrekening	
Algemene toelichting	46
Toelichting op de balans	52
Toelichting op de staat van baten en lasten	59
Risicobeheer	65
Overige gegevens	71
Controleverklaring van de accountant	
Actuariële verklaring	

Algemene informatie

Dit jaarverslag bevat de gegevens van Stichting CRH Pensioenfonds, statutair gevestigd te Rijswijk.

Kantooradres

De Klencke 10-12
1083 HL AMSTERDAM

Postbus 51091
1007 EB AMSTERDAM

Website

www.crhpensioenfonds.nl

Bestuurssamenstelling

Aan het eind van het verslagjaar 2019 is de samenstelling van het bestuur als volgt:

Namens de werkgever		
F.A.J. Brouwer, voorzitter	Man	1959
R.W.T.H. de Kok	Man	1976
Vacature		
Namens de werknemers en gepensioneerden		
E.D. de Boer	Man	1965
R.J. Boesjes	Man	1948
E.J.S. Herremans, secretaris	Man	1973

Beleggingscommissie

De beleggingscommissie is per 31 december 2019 als volgt samengesteld:

R.W. van Gils (namens pensioenbureau)	Man	1978
G.P.T. van Heiningen (namens pensioenbureau)	Man	1959
E.J.S. Herremans (bestuurslid)	Man	1973
E. Krijgsman (Mercer)	Man	1972
P.J.M. Ruigrok (oud-bestuurslid)	Man	1950

Risicomanagementcommissie

De risicomanagementcommissie is per 31 december 2019 als volgt samengesteld:

F.A.J. Brouwer (bestuurslid)	Man	1959
G.P.T. van Heiningen (namens pensioenbureau)	Man	1959
R.W.T.H. de Kok (bestuurslid, voorzitter)	Man	1976
M.K. Thijssen (namens pensioenbureau)	Vrouw	1981
P. Weeting	Man	1979

Commissie governance, deskundigheid en communicatie

De commissie governance, deskundigheid en communicatie is per 31 december 2019 als volgt samengesteld:

R.J. Boesjes (bestuurslid, voorzitter)	Man	1948
G.P.T. van Heiningen (namens pensioenbureau)	Man	1959
M.K. Thijssen (namens pensioenbureau)	Vrouw	1981

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan is per 31 december 2019 als volgt samengesteld:

Namens de werknemers		
A.M. Bieman	Vrouw	1969
E. Hendriks	Vrouw	1960
F.C. Kramers	Man	1977
Namens de werkgever		
N.S. Voortman	Vrouw	1974
Namens de gepensioneerden		
N.A. van den Akker	Man	1954
J. de Wit (voorzitter)	Man	1947

Visitatiecommissie

De visitatiecommissie is per 31 december 2019 als volgt samengesteld:

S. Boer (Media Pensioendiensten, voorzitter)	Vrouw	1973
M.J. Teunissen (Cardano)	Man	1972
H.C. Vos (Media Pensioendiensten)	Man	1964

Vermogensbeheer

Het vermogensbeheer van Stichting CRH Pensioenfonds is ondergebracht bij NN Investment Partners (NN IP) te 's-Gravenhage. Dit is per 7 april 2015 de rechtsopvolger van ING Investment Management.

Adviseur Beleggingscommissie

Als adviseur van de beleggingscommissie treedt op Mercer (Nederland) B.V. te Amstelveen.

Accountant

Mazars Accountants N.V. te Rotterdam fungeert als de accountant van de Stichting.

Actuaris

Als adviserend actuaris treedt op Mercer (Nederland) B.V. te Rotterdam.

Als certificerend actuaris treedt op Mercer (Nederland) B.V. te Amstelveen.

Kerncijfers

	2019	2018	2017	2016	2015
Aantallen					
Actieve deelnemers	3.338	3.421	3.312	3.247	3.240
Gewezen deelnemers	7.606	7.337	7.190	6.953	6.706
Pensioengerechtigden	1.536	1.450	1.382	1.308	1.227
Totaal	12.480	12.208	11.884	11.508	11.173
Bedragen (in EUR 1.000)					
Ontvangen premies en koopsommen	27.164	26.722	25.488	24.316	24.078
Uitkeringen	12.338	11.523	11.048	10.699	10.577
Vermogen (in EUR 1.000)					
Algemene reserve	-/- 22.376	-/- 13.551	38.071	-/- 24.408	479
Technische voorz. eigen rekening *	936.473	789.795	746.123	760.941	682.223
Gemiddelde interne rekenrente	0,80%	1,50%	1,57%	1,43%	1,79%
Actuele dekkingsgraad	97,7%	98,3%	105,0%	96,9%	100,1%
Beleidsdekkingsgraad **	95,3%	104,0%	101,5%	91,4%	100,2%
Toeslag (indexatie)	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Beleggingsresultaten					
Vastrentende waarden	11,83%	1,03%	-/- 0,32%	4,9%	0,2%
Zakelijke waarden incl. valutahedge	24,89%	-/- 9,73%	14,59%	7,2%	2,4%
Totaal rendement	16,06%	-/- 2,43%	4,52%	5,8%	1,1%
Beleggingen (in EUR 1.000)					
Vastrentende waarden	601.534	527.597	509.469	491.232	453.467
Zakelijke waarden	306.971	243.139	268.118	244.924	224.458
Overige beleggingen	839	-/- 943	669	-/- 445	3.060
Totaal	909.344	769.793	778.256	735.711	680.985

*) Technische voorz. eigen rekening: Dit betreft de technische voorzieningen onder aftrek van de post Herverzekering.

**) De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden over de achterliggende 12 maanden. Op grond van het nFTK dient deze met ingang van het jaar 2015 als basis voor beleidsbeslissingen.

Per 31 december 2019 is geen toeslag verleend.

VERSLAG VAN HET BESTUUR

Algemeen

Bestuur

Gedurende het boekjaar 2019 kwam het bestuur zeventien keer in vergadering bijeen. De beleggingscommissie van het fonds vergaderde in het verslagjaar acht maal. Met het verantwoordingsorgaan vonden drie overlegvergaderingen plaats en één keer werd vergaderd met de visitatiecommissie. De risicomanagementcommissie kwam zeven keer in vergadering bijeen. De commissie governance, communicatie en deskundigheid kwam drie keer in vergadering bijeen.

Ultimo 2019 is het bestuur als volgt samengesteld:

Namens de werkgever:

F.A.J. Brouwer	Man	1959
R.W.T.H. de Kok	Man	1976
Vacature		

Namens de werknemers en gepensioneerden:

E.D. de Boer	Man	1965
R.J. Boesjes	Man	1948
E.J.S. Herremans	Man	1973

Iedere 2 jaar treedt er volgens rooster een werknemersvertegenwoordiger af, die zich herkiesbaar kan stellen. Per 1 januari 2019 was de heer Herremans aftredend. Omdat er geen tegenkandidaten waren is hij automatisch herbenoemd. Per 1 januari 2019 was tevens bestuurslid namens de werkgever de heer Brouwer aftredend. Hij is door de werkgever herbenoemd voor een periode van vier jaar.

Per 1 januari 2020 is de heer Boesjes bestuurslid namens de gepensioneerden aftredend. Omdat er geen tegenkandidaten zijn gesteld is hij automatisch voor een periode van vier jaar herbenoemd.

In het jaar 2019 is de strategische review van de distributiebedrijven door CRH afgerond. Dit heeft geresulteerd in de verkoop van de Europese Distributietak aan Blackstone. De bestuursleden de heren De Boer en Herremans waren binnen CRH werkzaam binnen deze tak. Zij zijn dan ook met ingang van 1 januari 2020 niet langer werkzaam binnen het CRH Concern. Omdat hun bestuurslidmaatschap niet goed te verenigen was met hun nieuwe dienstverband zijn zij per 1 januari 2020 teruggetreden als bestuurslid van CRH Pensioenfonds.

Het bestuur van CRH Pensioenfonds betreurt het vertrek van de heren De Boer en Herremans in hoge mate. De afgelopen jaren hebben zij op deskundige wijze en met grote toewijding een belangrijke bijdrage geleverd aan het beleid van het fonds. Het bestuur van CRH Pensioenfonds is de heren De Boer en Herremans hiervoor bijzonder erkentelijk en ziet terug op een bijzonder plezierige en constructieve samenwerking.

Per 1 januari 2020 is de heer P. Weeting benoemd als opvolger van de heer De Boer. Sinds 2018 heeft de heer Weeting de bestuursvergaderingen bijgewoond als aspirant bestuurslid. Daarnaast heeft hij een opleidingstraject gevolgd en voldoet daarmee aan alle eisen die worden gesteld aan het bestuurslidmaatschap.

Binnen de geleding werkgeversbestuursleden bestond sedert het vertrek van de heer Van Schie een vacature. Hierin is per 1 januari 2020 door de werkgever voorzien met de benoeming van de heer

A.N. Jager. De heer Jager heeft in het verleden diverse rollen vervuld binnen CRH Pensioenfonds en haar rechtsvoorganger Pensioenfonds Cementbouw. Laatstelijk was de heer Jager lid van de visitatiecommissie van CRH Pensioenfonds. Omdat beide functies onverenigbaar zijn heeft de heer Jager de functie als lid van de visitatiecommissie neergelegd.

Inmiddels heeft ook de vereiste toetsing van zowel de heer Weeting als de heer Jager door DNB qua geschiktheid en betrouwbaarheid met positief gevolg plaatsgevonden. De heer Jager is tevens getoetst als lid van de beleggingscommissie van CRH Pensioenfonds.

In 2019 heeft de heer Breekveldt die namens Mercer als beleggingsadviseur aan het fonds verbonden was de beleggingscommissie verlaten in verband met zijn vertrek bij Mercer. Hij is als adviseur opgevolgd door de heer Krijgsman, tevens werkzaam bij Mercer.

Met het vertrek van de heer Herremans is tevens een vacature ontstaan voor de positie van voorzitter van de beleggingscommissie. Deze positie wordt op ad interim basis bekleed door de heer Krijgsman.

Bestuursstructuur

CRH Pensioenfonds kent een paritair bestuursmodel. De bestuursleden vormen in dit model een collegiaal bestuur van zes leden waarvan er drie door de werkgever worden benoemd, twee vanuit de werknemers worden gekozen en één bestuurslid namens de gepensioneerden zitting heeft. Het intern toezicht is hierbij ondergebracht bij een visitatiecommissie. Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan.

Missie, visie, strategie

Missie

Stichting CRH Pensioenfonds voert op professionele wijze de pensioenregelingen uit die CRH met de deelnemers is overeengekomen. De belangen van de deelnemers en de werkgever staan hierbij voorop en worden op evenwichtige wijze behartigd. De uitvoering is kwalitatief van een hoog niveau en vindt plaats tegen lage kosten. De communicatie met de deelnemers is helder en open. Er wordt op maatschappelijk verantwoorde wijze belegd.

Visie

Pensioen is een belangrijke arbeidsvoorwaarde die mee verandert met de maatschappelijke ontwikkelingen. Ook de pensioenregelingen van CRH Pensioenfonds moeten regelmatig worden herzien. Hierbij is een goede dialoog met werkgever en deelnemersvertegenwoordiging onontbeerlijk. Doel hierbij is om de sociale partners zo veel mogelijk te ontzorgen.

CRH biedt een pensioenregeling aan die aan de bovenkant van de markt zit. Het eigen pensioenfonds biedt de mogelijkheid om een pensioenbeleid op maat te voeren. Waar de onderneming dit noodzakelijk acht, kan in bepaalde bedrijfstakken een pensioenregeling worden geboden die beter aansluit bij hetgeen in de markt gebruikelijk is. Het pensioenfonds bewaakt de uitvoerbaarheid en de communiceerbaarheid van de pensioenregelingen. Hiermee wordt voorkomen dat de uitvoeringskosten nodeloos oplopen.

CRH Pensioenfonds is gebaat bij continuïteit binnen het bestuur en het pensioenbureau. Dit geldt zowel op beleidsmatig als op uitvoeringstechnisch terrein. Uiteraard zullen er met enige regelmaat vacatures ontstaan. Bij de invulling hiervan wordt gestreefd naar een zo goed mogelijke diversiteit van de bezetting. Daarnaast is het van belang om ook de aanwezige ervaring aan boord te houden.

CRH Pensioenfonds ziet een toenemende aandacht voor maatschappelijk verantwoord beleggen. Het fonds onderschrijft dit belang en volgt de ontwikkelingen op de voet. Doelstelling is om op maatschappelijk verantwoorde wijze een marktconform rendement te behalen binnen de grenzen van het door sociale partners onderschreven risicoprofiel.

Strategie

Stichting CRH Pensioenfonds beschikt over een professioneel en slagvaardig paritair bestuur. Het is belangrijk dat de bezetting van het bestuur op peil blijft. Het kost minimaal een jaar om een kandidaat klaar te stomen voor een positie in het bestuur. Het streven is om tenminste één aspirant bestuurslid “op de bank” te hebben, zodat vervanging van een bestuurslid snel kan plaatsvinden. Het bestuur streeft naar een bezetting die voldoende diversiteit biedt en bestaat uit bestuursleden die complementair zijn aan elkaar. Bij de werving van nieuwe bestuursleden wordt hiermee bij het opstellen van het profiel rekening gehouden.

Verder is het noodzakelijk dat het bestuur zijn kennis up-to-date houdt. Dit vindt plaats aan de hand van een opleidingsplan waarbij permanente educatie een belangrijk aandachtspunt is. Ook het volgen van de ontwikkelingen op pensioengebied maakt hier onderdeel van uit. Het bestuur is derhalve in staat om ontwikkelingen te onderkennen en er op in te spelen. Er is sprake van een open sfeer binnen het bestuur waarbij ruimte is voor ieders individuele mening en de bestuurders elkaar durven aan te spreken op hun verantwoordelijkheden.

De deelnemersadministratie, communicatie en bestuursondersteuning vinden plaats binnen het eigen pensioenbureau. Het pensioenbureau is deskundig en slagvaardig en in staat kwaliteit te leveren. De medewerkers van het pensioenbureau zijn goed opgeleide, gemotiveerde teamspelers. Binnen het pensioenbureau is er oog voor de persoonlijke ontwikkeling van de medewerkers. Op deze wijze wordt continuïteit binnen het pensioenbureau nagestreefd. Waar nodig wordt externe deskundigheid ingehuurd.

De deelnemersadministratie wordt gevoerd met behulp van een modern pensioensysteem. Dit systeem stelt het fonds in staat de pensioenaanspraken op grond van de pensioenregeling foutloos te administreren en hierover helder te communiceren met de deelnemers. Bij de aanschaf van het pakket was een belangrijke eis dat aanpassingen in de pensioenregeling relatief eenvoudig kunnen worden doorgevoerd. Zo heeft het systeem reeds bewezen dat het opschuiven van de pensioenleeftijd eenvoudig kan worden aangepast. Ook een eventuele overgang naar een systeem van individuele pensioenpotjes is met relatief beperkte inspanningen in het administratiepakket te implementeren.

De beleggingen van het fonds sluiten aan bij de risicohouding van het bestuur en sociale partners. De inrichting van de beleggingsportefeuille geschiedt aan de hand van de door het bestuur opgestelde investment beliefs. Belangrijk uitgangspunt hierbij is het belief “passief, tenzij”. Het fonds streeft er naar het benchmark rendement te behalen of zo dicht mogelijk te benaderen, tegen lage kosten.

Het pensioenfonds onderkent het belang van een goede relatie met de stakeholders van het fonds. Bestuur en pensioenbureau stellen zich hierbij pro-actief op. Het fonds is transparant over de bedrijfsvoering en wijst partijen op de uitvoerbaarheid en communiceerbaarheid van de pensioenregeling.

Code Pensioenfondsen

De Code Pensioenfondsen is opgesteld door de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid en bevat normen voor “goed pensioenfonds bestuur”.

De Code Pensioenfondsen is wettelijk verankerd. De in deze Code opgenomen normen vormen een aanvulling op wet- en regelgeving. Er mag van deze normen worden afgeweken, maar dit moet dan wel op goede gronden gebeuren. De Code gaat uit van het “pas toe of leg uit” beginsel. Bij de invoering van de nieuwe bestuursstructuur per 1 juli 2014 heeft de Code Pensioenfondsen als leidraad gediend. Hieronder wordt ingegaan op de zaken waarbij niet volledig aan de Code Pensioenfondsen wordt voldaan.

Onderdeel van de Code Pensioenfondsen is de diversiteit in de samenstelling van het bestuur. Bij het invullen van de recente vacatures is nadrukkelijk gezocht naar vrouwelijke kandidaten. Hoewel er

afgelopen jaar wel op initiatief van het pensioenfonds is gesproken met mogelijke vrouwelijke kandidaten is dit tot op heden niet gelukt. Het bestuur blijft dit echter wel uitdrukkelijk nastreven.

De medewerkers van het pensioenbureau zijn in dienst van CRH Nederland. Het beloningsbeleid van CRH Nederland sluit niet volledig aan bij de Code Pensioenfonds. Dit is besproken door het bestuur van Stichting CRH Pensioenfonds. Het bestuur is van oordeel dat het beloningsbeleid van CRH Nederland passend is voor Stichting CRH Pensioenfonds.

In het boekjaar 2018 is het deskundigheidsplan door het bestuur vastgesteld. Op grond hiervan zijn begin 2019 per individueel bestuurslid persoonlijke opleidingsplannen opgesteld en is de geschiktheidsmatrix geactualiseerd.

Pensioenbureau

Het bestuur heeft de uitvoering van de pensioenregelingen uitbesteed aan CRH Nederland B.V. door middel van een administratieovereenkomst. CRH Nederland B.V. heeft deze werkzaamheden ondergebracht bij het pensioenbureau. De dagelijkse leiding van het pensioenbureau is in handen van de directie van het pensioenbureau. De bezetting van het pensioenbureau bedraagt 3,7 FTE.

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit minimaal vijf en maximaal tien leden waarbij er:

- Maximaal één vertegenwoordiger namens de werkgever wordt benoemd;
- Minimaal één vertegenwoordiger namens de pensioengerechtigden wordt benoemd;
- Minimaal drie vertegenwoordigers namens de deelnemers worden benoemd.

Op 31 december 2019 bestond het verantwoordingsorgaan uit:

- Eén vertegenwoordiger namens de werkgever;
- Twee vertegenwoordigers namens de gepensioneerden;
- Vijf vertegenwoordigers namens de deelnemers.

In 2019 kwam het verantwoordingsorgaan drie maal bijeen in een vergadering met het bestuur. Voor het verslag van het verantwoordingsorgaan over het jaar 2019 wordt verwezen naar pagina 32. Per 1 januari 2019 waren mevrouw Voortman en de heren Nieuwenhuis en Kraakman aftredend. Mevrouw Voortman is door de werkgever herbenoemd voor een periode van vier jaar. De heer Kraakman is vervangen door de heer Van den Akker. De heer Nieuwenhuis is opgevolgd door de heer Kramers.

Verder zijn in het jaar 2019 de heren Van Beelen, Hildebrand en Van Os afgetreden. De heer Van Beelen is opgevolgd door mevrouw Hendriks. Voor de positie van de heren Hildebrand en Van Os bestaat vooralsnog een vacature.

Statuten en Reglement

Het doel van Stichting CRH Pensioenfonds is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerde deelnemers en hun nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden. Ook voorziet het fonds in voortzetting van de pensioenopbouw tijdens arbeidsongeschiktheid.

De statuten zijn in het verslagjaar niet gewijzigd. De laatste statutenwijziging vond plaats per 15 juli 2014.

De pensioenreglementen zijn voor het laatst in het jaar 2018 gewijzigd in verband met de nieuwe pensioenregeling die geldt met ingang van 1 januari 2018. Voor verdere informatie wordt verwezen naar de hoofdlijnen van de pensioenregeling die staan vermeld op pagina 25.

Economische ontwikkelingen in het boekjaar

De wereldeconomie liet in het grootste deel van 2019 een vertraging zien. Politieke risico's drukten de handel, de industriële productie en de investeringen. De groei van de werkgelegenheid, de consumentenbestedingen en de dienstensector boden tegenwicht. De groei in de reële economie leek uit te bodemen toen de industriële productie en de investeringen stabiliseerden. In 2019 werden zwakke fundamentals gecompenseerd door een soepeler monetair beleid. Dit betekende een belangrijke steun voor financiële markten. Aandelen stegen met meer dan 30% tot nieuwe recordhoogtes, ondanks economische, bedrijf- en politieke onzekerheid. Ook relatief veilige staatsobligaties, obligatiespreads, vastgoed en grondstoffen sloten het jaar duidelijk hoger af.

Politieke onzekerheid bleef in 2019 een belangrijke thema. Daarbij ging het vooral om de handelsoorlog tussen de Verenigde Staten en China en de Brexit. Het beleggerssentiment verbeterde aan het eind van het jaar dankzij afnemende handelsspanningen en duidelijkheid over de Brexit. In 2019 wisselden politieke risico's en de beleidsreactie elkaar af als bepalende factor. Gedurende het jaar namen de politieke risico's toe en vervolgens weer af. In tegenstelling tot in 2018 hadden de duiven bij de Amerikaanse Federal Reserve (Fed) een zwaardere stem dan de havikken. Er volgden drie renteverlagingen. De Fed lijkt dus bereid om preventief in te grijpen in de economie en de markten. Dit leidde tot een prima performance van risicovolle beleggingen. Voordat hij het stokje overdroeg aan zijn opvolger Christine Lagarde, had de vertrekkende voorzitter van de Europese Centrale Bank (ECB) Mario Draghi een nieuwe ronde van versoepeling in petto, bestaande uit een renteverlaging, de herstart van de kwantitatieve versoepeling (QE) en meer duidelijkheid ten aanzien van de van toekomstverwachtingen.

De hoop op een snel handelsakkoord tussen de VS en China verdween toen president Trump in mei nieuwe importheffingen aankondigde. China verhoogde daarop de tarieven op Amerikaanse goederen, met wereldwijde gevolgen. In juli werden de gesprekken tussen de VS en China hervat, maar in augustus laaide het conflict weer op. Aan het eind van het jaar leek een eerste akkoord tot een langere periode van handelsvrede te leiden. Enkele onderliggende problemen en de handelsgerelateerde onrust zijn hiermee echter niet verdwenen.

De Brexit bleef lange tijd onduidelijk. In augustus nam het risico van een No Deal toe door de komst van de nieuwe Britse premier Boris Johnson. Hij leek weinig te zien in een compromis en de Europese leiders in heronderhandelen. Het risico van een No Deal nam in december sterk af met de ruime verkiezingswinst van de Conservatieven. Daarmee lijkt de Brexit aan het eind van januari een zekerheid.

Chinese beleidsmakers probeerden de handelsrisico's deels goed te maken met maatregelen die de binnenlandse vraag een impuls moesten geven. In het vierde kwartaal leek de groei voorzichtig uit te bodemen. De inkoopmanagersindices trokken licht aan en de nieuwste cijfers over de industriële productie waren veel beter dan verwacht. De eerste handelsafspraken met de VS namen een deel van de onzekerheid weg en zorgden voor een lichte verbetering in het ondernemersvertrouwen en de investeringen, vooral in de productiesector. Per saldo zal de economische groei in China waarschijnlijk rond de 6% blijven bedragen.

In andere opkomende markten ging het groeimomentum in het grootste deel van het jaar achteruit, ondanks een gunstiger financieel klimaat en de stimuleringsmaatregelen van China. De oploaiende handelsspanningen drukten het Aziatische ondernemersvertrouwen en de investeringen. Weinig landen konden het begrotingsbeleid versoepelen, vanwege de al forse tekorten, grote financiële problemen bij staatsbedrijven en betalingsbalansbeperkingen. De macrocijfers lieten aan het eind van het jaar een verbetering zien in opkomende markten, vooral in de productie-economieën in Oost-Azië. In Latijns-Amerika en het Midden-Oosten hebben protesten geleid tot beleidsonzekerheid, met negatieve gevolgen voor de directe groeivoorzichten en kapitaalstromen. De zwakte van de valuta's in de betrokken landen maakt het voor centrale banken moeilijker om te blijven versoepelen.

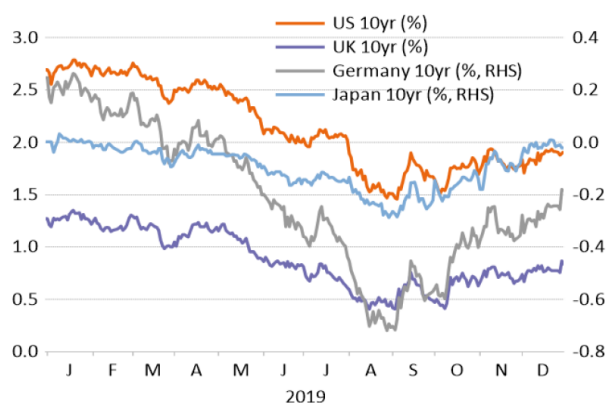
De de-escalatie van het handelsconflict tussen de VS en China was goed nieuws voor de opkomende wereld, in het bijzonder voor de economieën in Oost-Azië. Hier zullen bedrijven die halffabricaten of kapitaalgoederen maken waarschijnlijk profiteren van de verminderde onzekerheid en de verbeterde handelsvooruitzichten.

De rentes op obligaties van ontwikkelde markten zijn in 2019 gedaald. In maart gingen ze sterk omlaag, vooral door de zwakke cijfers voor de Europese productiesector en doordat de markten rekening hielden met extra steun van de centrale banken. In mei volgde een verdere daling van de Amerikaanse en Duitse rentes, vanwege toegenomen handelsrisico's die volgden op de nieuwe Amerikaanse heffingen op Chinese importen.

De obligatierentes bereikten in augustus nieuwe dieptepunten. President Trump kondigde toen importheffingen aan op bijna alle overige Chinese importen. De afname van politieke risico's droeg waarschijnlijk bij aan een opwaartse correctie van de rentes in het vierde kwartaal.

Rente op staatsobligaties (op de linker as % US and UK, op de rechter as % Germany and Japan)

10-jaars obligatierentes

Bronnen: Refinitiv Datastream, NN Investment Partners

De prijs van een vat Brent-olie steeg in 2019 met 23%. De prijs van ruwe olie ging in het eerste kwartaal stevig omhoog, omdat de OPEC en vooral Saoedi-Arabië zich beter dan verwacht hielden aan de afgesproken productiebeperking van 1,2 miljoen vaten per dag. De OPEC+ besloot in december 2018 de productie met ingang van 2019 te verlagen. De olieprijs steeg in april verder tot 74,57 dollar per vat, maar daalde in juni weer. In september leidde een droneaanval op belangrijke Saoedische olieverwerkingsinstallaties tot een tijdelijke stijging van de olieprijs. Extra aanbod en lagere groeiverwachtingen zorgden echter voor een prijsdaling van bijna 9% over het derde kwartaal, tot 61 dollar per vat. Brent-olie sloot het jaar af op circa 66 dollar, omdat de OPEC+ besloot de productie opnieuw te beperken.

Vooruitzichten

In januari van 2020 leken de handelsonzekerheid en de Brexit de grootste risico's voor de macro-economische vooruitzichten te zijn. Hoewel de eerste handelsafspraken tussen de VS en China een positief signaal afgaven en ook de factor Brexit wat was verbeterd. Het recessierisico was afgenomen dankzij de handelsvrede en de stabilisatie in de productiecijfers, hoewel het nog te vroeg was om een recessie uit te sluiten.

In de loop van het eerste kwartaal van 2020 werd duidelijk dat de wereldwijde verspreiding van het coronavirus een forse impact op de economische vooruitzichten heeft. Een mondiale recessie, met een productiekrimp die waarschijnlijk sterker zal zijn dan in alle andere recessies sinds de Tweede

Wereldoorlog, lijkt onvermijdelijk. In verschillende economieën kan het Bruto Binnenlands Product met wel 10 tot 30% dalen.

Het eerste kwartaal van 2020 was voor de aandelenmarkten dan ook een van de slechtste ooit, want vanwege de verspreiding van het coronavirus buiten China namen beleggers massaal hun toevlucht tot veilige havens. De rentes op staatsobligaties gingen omlaag, terwijl ook de meer risicovolle beleggingscategorieën hard werden geraakt. De volatiliteit liep op tot recordhoogte, de aandelenmarkten verloren in korte tijd bijna 35% en de creditspreads stegen tot het hoogste niveau in tien jaar tijd. De wereldwijde aandelenwaarderingen daalden naar niveaus die we sinds 2012 niet meer hadden gezien.

Beleidsmakers doen er alles aan om de gevolgen van de coronacrisis voor de wereldeconomie zo beperkt mogelijk te houden. De onzekerheid over de duur en de omvang van de economische krimp houdt echter aan. Als het cumulatieve productieverlies zal toenemen als gevolg van vraag- en aanbodbeperkingen, zullen er meer bedrijven failliet gaan omdat ze geen winst meer kunnen maken. Dit zal permanente gevolgen hebben voor de economie, omdat er bedrijfsspecifieke kennis en kunde verloren gaat.

Door de onzekerheid over de ontwikkeling van het virus en de duur van de lockdowns is het lastig om de economische schade en de uiteindelijke omvang van de krimp in te schatten. In de Verenigde Staten en Europa kan de krimp uitkomen op 10% of nog veel meer, afhankelijk van de verspreiding van het virus en de strategie die de regeringen kiezen om de gezondheidsrisico's op de middellange termijn zo klein mogelijk te houden. In de Verenigde Staten en de zwaarst getroffen Europese landen zal het begrotingstekort waarschijnlijk oplopen tot meer dan 10% van het bbp.

De aandelenmarkten zijn vooralsnog uiterst volatiel. Op een eerste scherpe daling volgde een gedeeltelijk herstel. Verdere dalingen van de aandelenkoersen kunnen zeker niet worden uitgesloten. De creditspreads op Europese investment grade-obligaties zijn sterk gestegen. Vooral voor emittenten van hoogwaardige obligaties was dit deels een gevolg van een liquiditeitstekort door kapitaalstromen. Er wordt verwacht dat de spreads zich in de rest van het jaar zullen herstellen, want de centrale banken zullen zich als grote kopers melden op de markten voor bedrijfsobligaties. Voor wat betreft de rendementsverwachting voor het jaar 2020 lijkt de hoop op een positief resultaat nu reeds vervlogen en is het eerder hopen dat de verliezen binnen de perken zullen blijven.

Vermogensbeheer en rendement

Strategische Asset Allocatie

De huidige Strategische Asset Allocatie is in het boekjaar 2018 tot stand gekomen. In onderstaande overzichten zijn de posities per 31 december 2019 afgezet tegenover de normposities en de bijbehorende onder- en bovengrenzen.

Categorie	Positie 31-12-2019	Norm	Ondergrens	Bovengrens
Vastrentende waarden	66,2%	67,5%	62,5%	72,5%
Zakelijke waarden	33,8%	32,5%	27,5%	37,5%
Totaal	100,0%	100,0%		

De vast rentende portefeuille kan worden onderverdeeld in een deel matchingportefeuille (59,0%) en een deel returnportefeuille (8,5%).

Vastrentende waarden matching	Positie 31-12-2019	Norm	Ondergrens	Bovengrens
Duration Matching Fondsen	31,2%	31,0%	26,0%	36,0%
Bedrijfsobligaties	23,9%	25,0%	20,0%	30,0%
Hypotheken	2,8%	3,0%	0,0%	6,0%
Totaal	57,9%	59,0%		

Vastrentende waarden return	Positie 31-12-2019	Norm	Ondergrens	Bovengrens
Global Loans	2,4%	2,5%	0,0%	5,0%
Emerging markets HC	2,9%	3,0%	0,0%	4,0%
Emerging markets LC	3,0%	3,0%	0,0%	4,0%
Totaal	8,3%	8,5%		

Zakelijke waarden return	Positie 31-12-2019	Norm	Ondergrens	Bovengrens
Aandelen, ontwikkelde landen	15,1%	14,0%	9,0%	19,0%
Dividend aandelen	7,2%	7,0%	4,0%	10,0%
Small Cap aandelen	4,4%	4,0%	0,0%	4,0%
Emerging Markets aandelen	4,6%	5,0%	2,0%	8,0%
Onroerend goed (indirect)	2,5%	2,5%	1,0%	4,0%
Totaal	33,8%	32,5%		

De Strategische Asset Allocatie is in principe ingevuld met inachtneming van de investmentbeliefs. Uitzondering hierop was de categorie Emerging Markets Aandelen. Volgens onderstaande investmentbelief zou deze categorie in aanmerking komen voor actief beheer. Ten tijde van de besluitvorming stond het toenmalige actieve beleggingsfonds van NNIP onder review en was de verwachting dat dit zou kunnen leiden tot een significant andere strategie. De beoordeling van de mogelijke kandidaat fondsen met actief beheer als vervanger van het NNIP Fonds was op dat moment echter nog niet afgerond. Als tijdelijke oplossing is er op dat moment voor gekozen om het NNIP fonds te vervullen voor het passieve fonds van Northern Trust.

In de loop van 2019 is de beoordeling van de actieve Emerging Markets aandelen fondsen door Altis afgerond. Op dat moment heeft het bestuur besloten op advies van Altis en de beleggingscommissie om van het passieve Northern Trust Fonds te switchen naar een 50/50 combinatie van twee actieve fondsen.

Over het boekjaar 2019 werd een rendement gerealiseerd van 16,06% (benchmark 15,48%). Het rendement is na aftrek van 0,38% vermogensbeheerkosten hetgeen een outperformance impliceert van bijna 1%.

Het rendement op de vastrentende matching portefeuille bedroeg 11,98% (benchmark 10,75%). Deze outperformance kent een drietal hoofdoorzaken.

- De Duration Matching Fondsen presteerden beter dan de benchmark doordat met name op lange looptijden belegd wordt in swaps en niet in fysieke bonds;
- Het Amundi bedrijfsobligatie fonds kende een outperformance van bijna 2%;
- Het Hypothekenfonds presteerde aanmerkelijk beter (2,5%) dan de benchmark.

Het rendement op de vastrentende returnportefeuille bedroeg 10,78% ten opzichte van een benchmark van 11,06%. Na kosten betekent dit dus een kleine underperformance van 0,28%. De performance vóór kosten ligt ongeveer op de benchmark.

De aandelenportefeuille kende een rendement over het jaar 2019 van 24,89% terwijl de benchmark 24,71% bedroeg. Binnen deze categorie viel het Schroder Small Cap Fund in positieve zin op met een performance van 35,23% ten opzichte van de benchmark van 27,83%. Oorzaken hiervan waren de onderweging van de categorieën gezondheidszorg en energie maar ook de selectie van de aandelen was een belangrijke bron van alfa. Uitschieter in negatieve zin was de categorie Dividend Aandelen. Tegenover de performance van 26,2% stond een benchmark van 30,02%. Dit is overigens te wijten aan de stijl Dividend Aandelen die wordt afgezet tegen de MSCI World index. In het jaar 2019 bleven waarde aandelen sterk achter bij de groeiaandelen. Ten opzichte van andere Dividend fondsen presteerde het fonds wel naar behoren.

De gerealiseerde rendementen zijn na aftrek van kosten. De gerapporteerde vermogensbeheerkosten bedroegen in 2019 0,40% (2018 0,50%).

Investmentbeliefs

De investmentbeliefs zijn in het jaar 2019 geëvalueerd. Dit heeft tot een aantal wijzigingen geleid die overigens een beperkte impact hebben. De investmentbeliefs luiden per 31 december 2019 als volgt:

- *Doelstelling van de beleggingen*
 - De beleggingen moeten gericht zijn op het nu en in de toekomst kunnen voldoen aan de verplichtingen van het fonds. Risico moet beschouwd worden in termen van waarschijnlijkheid dat niet aan de verplichtingen voldaan kan worden.
 - Het pensioenfonds heeft de ambitie om pensioenen te kunnen indexeren, waarbij het risico dat de pensioenen mogelijk gekort moeten worden niet uit het oog wordt verloren.
- *Risico – rendement*
 - Het fonds onderkent dat rendement alleen kan worden bereikt met het nemen van risico, terwijl risico geen garantie geeft dat er rendement zal worden gegenereerd.
 - Risicobeheer neemt een centrale plaats in bij het nemen van alle beleggingsbeslissingen. Het pensioenfonds streeft er naar om alleen risico's te nemen die naar verwachting waarde toevoegen.
- *Actief – passief binnen asset classes*
 - Sommige markten zijn efficiënt, andere niet. Niet efficiënte markten bieden de mogelijkheid middels actief beheer extra rendement te behalen. Bij de afweging tussen actief en passief beleggen zijn kosten en governance belangrijke aandachtspunten..
- *Transparantie*
 - Aangezien een gebrek aan transparantie een risico herbergt, streeft het fonds naar transparantie ten aanzien van beleggingen.
 - Gebrek aan transparantie in sommige instrumenten of beleggingsstrategieën kunnen een significant niet geïdentificeerd risico vormen. Transparantie en begrip zijn daarom cruciaal.

-
- *Derivaten*
 - Het gebruik van derivaten voor het verminderen van risico's is toegestaan evenals het gebruik van deze derivaten voor een efficiënt portefeuille beheer.
 - Het gebruik van derivaten mag niet gebruikt worden voor speculatie. De werking van de te gebruiken derivaten moet in hoofdlijnen begrijpelijk zijn.
 - *Complexiteit*
 - Complexiteit van de beleggingen moet in overeenstemming zijn met de kennis en governance binnen de organisatie.
 - Hierbij rekent het fonds het pensioenbureau en adviseurs ook als onderdeel van de organisatie.
 - *Rolverdeling bestuur – extern*
 - Het bestuur stelt het beleggingsbeleid vast en de uitvoering ligt bij andere partijen.
 - Uiteraard controleert het bestuur de uitvoering, hierbij gesteund door de beleggingscommissie en haar adviseurs.
 - *Verantwoord beleggen*
 - Het fonds waardeert goed bestuur en maatschappelijk verantwoord beleggen als belangrijk en streeft ernaar haar portefeuille in lijn hiermee in te richten.
 - Het fonds wil zaken doen met vermogensbeheerders die de United Nations Principles for Responsible Investments (UNPRI) hebben ondertekend. Bij de selectie van vermogensbeheerders vormt de integratie van maatschappelijk verantwoord beleggen een belangrijk onderdeel van de besluitvorming.
 - *Diversificatie*
 - Diversificatie verhoogt de efficiëntie van het genomen risico.
 - *Liquiditeit*
 - Er bestaat een premie voor illiquiditeit en voor het beleggen op lange termijn.
 - Door de lange termijn verplichtingenhorizon is het mogelijk in minder liquide categorieën te beleggen en hiervoor een extra risicopremie te incasseren.
 - *Kosten*
 - Het fonds is kostenbewust en weegt daarbij de kosten af tegen de verwachte toegevoegde waarde die daar tegenover staat.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Stichting CRH Pensioenfonds heeft ten aanzien van maatschappelijk verantwoord beleggen de onderstaande beleggingsovertuiging geformuleerd.

Het fonds waardeert goed bestuur en maatschappelijk verantwoord beleggen als belangrijk en streeft ernaar haar portefeuille in lijn hiermee in te richten.

Het bestuur wil zaken doen met vermogensbeheerders die de United Nations Principles for Responsible Investments (UNPRI) hebben ondertekend. Bij de selectie van vermogensbeheerders vormt de integratie van maatschappelijk verantwoord beleggen een belangrijk onderdeel van de besluitvorming.

In de ABTN van CRH Pensioenfonds is het volgende opgenomen ten aanzien van maatschappelijk verantwoord beleggen.

Vanaf 1 januari 2013 geldt een wettelijk verbod op het (laten) uitvoeren van transacties, het verstrekken van leningen of verwerven van niet vrij verhandelbare deelnemingen in bedrijven die betrokken zijn bij de productie, distributie of verkoop van clustermunten of cruciale onderdelen

daarvan. Het fonds onthoudt zich van beleggingen die verboden zijn op grond van Nederlands en internationaal recht. Vanwege het feit dat wordt belegd in beleggingsfondsen, is dit beleid uitbesteed aan de vermogensbeheerder. De vermogensbeheerder onderkent het verbod en heeft daartoe onder meer een uitsluitingenlijst opgesteld, die op hun website beschikbaar wordt gesteld. Deze lijst wordt minimaal op jaarbasis geüpdatet en bevat enerzijds bedrijven die zijn gelieerd aan cluster munitie (controversiële wapens) alsmede landen, waarin niet mag worden belegd.

Het fonds heeft het stemrecht, via participatie in beleggingsfondsen van de vermogensbeheerder, ook uitbesteed aan de vermogensbeheerder. De vermogensbeheerder voert, zoals omschreven in haar Beleid Verantwoord Beleggen ook een actief aandeelhoudersbeleid en gebruikt het stemrecht ook ter behartiging van de cliënten die participeren in de beleggingsfondsen, waaronder het fonds.

Ook heeft de beheerder aangegeven te voldoen aan EU verordening 826/2014 en EU-verordening 833/2014 betreffende sanctiemaatregelen die vanaf 2014 voor bedrijven in Rusland gelden. Jaarlijks zal het fonds bij de beheerder checken of het nog steeds gevolg geeft aan alle EU-verordeningen die gelden”.

Bij de selectie van de beleggingsfondsen baseert het pensioenfonds zich op het advies van Altis. Altis is de aan NNIP gelieerde, doch onafhankelijk Investment Management onderneming die onder andere werkzaam is op het gebied van manager- en fondsselectie. Hierbij vindt ook een beoordeling plaats op het gebied van maatschappelijk verantwoordelijk beleggen. Dit wordt door Altis vertaald in een zogenoemde ESG-score. Deze scores worden door bestuur en beleggingscommissie nadrukkelijk meegewogen bij het selectieproces.

Verder heeft het fonds in een tweetal categorieën gekozen voor beleggingsfondsen met een ESG-overlay. Dit betreft de categorieën Euro credits en Aandelen ontwikkelde landen. In niet alle beleggingscategorieën zijn fondsen met een ESG overlay beschikbaar. In dergelijke gevallen wordt echter wel de Strategische Asset Allocatie gevolgd.

Afdekking renterisico

Het fonds heeft afgelopen jaar een ALM studie uitgevoerd. Eén van de hoofdpunten voor het bestuur was de vraag of het beleid ten aanzien van de afdekking van het renterisico nog adequaat was. Uiteindelijk is een aantal varianten doorgerekend en is een nieuwe beleidsstaffel tot stand gekomen. De afdekking van het renterisico blijft voorsnag gehandhaafd op 30%. Ten opzichte van de oude staffel gaat vanaf een eerder startpunt de renteafdekking omhoog naar 35%. Dit was in de oude staffel vanaf 2,25% en dit wordt in de nieuwe staffel vanaf 0,50%. Als het afdekkingspercentage het niveau van 40% eenmaal heeft bereikt zal ook bij een dalende rente het daar vervolgens niet meer onder zakken.

De renteniveaus in de staffel zijn ijkpunten. Aanpassing van het afdekkingspercentage is geen automatisme. De staffel ziet er per 31 december 2019 als volgt uit.

Tabel ijkpunten afdekking renterisico		
Rente percentage 30 jaar Swap	Afdekkingspercentage	Bandbreedte
< 0,50%	30%	+/- 5%
0,50% - 0,75%	35%	+/- 5%
0,75% - 1,00%	40%	+/- 5%
1,00% - 1,25%	45%	+/- 5%
1,25% - 1,50%	50%	+/- 5%
1,50% - 1,75%	55%	+/- 5%
1,75% - 2,00%	60%	+/- 5%
2,00% - 2,25%	65%	+/- 5%
2,25% - 2,50%	70%	+/- 5%
2,50% - 2,75%	75%	+/- 5%
➤ 2,75%	80%	+/- 5%

Bij de renteafdekking wordt gebruik gemaakt van een drietal Duration Matching Fondsen, de bedrijfsobligatiefondsen en het hypotheekfonds. De overige, meer risicovolle vastrentende fondsen worden hierbij buiten beschouwing gelaten. Door gebruik te maken van de verschillende looptijden van de DMR fondsen wordt het curverisico beperkt. De duration van de technische voorzieningen eigen rekening bedraagt ultimo 2019 22,9 jaar. De afdekking van het renterisico berekend op basis van marktwaarde komt hiermee uit op 28,8%.

Afdekking valutarisico

Het valutarisico wordt op totaalniveau uitgedrukt in een percentage van het belegd vermogen. Daarnaast zijn begrenzungen gesteld aan de individuele valuta. Dit betekent in de praktijk dat naast hetgeen binnen de beleggingsfondsen reeds wordt afgedekt alleen het dollarrisico aanvullend door het pensioenfonds zelf wordt afgedekt. Het afdekkingsbeleid ziet er als volgt uit.

- Totale non-Euro valuta exposure (niet afgedekt):
 - 13,5% met bandbreedte van +3,0% (dus max. 16,5% aan non-Euro currency exposure; geen minimum)
- Ontwikkelde landen valuta exposure:
 - Maximaal 5% aan US\$ exposure
 - Maximaal 2,5% per overig individueel ontwikkelde landen valuta exposure
- Opkomende/Frontier landen valuta exposure:
 - Maximaal 1,5% per valuta
 - Voor Renminbi/Yuan geldt een valutamaximum van maximaal 2,5% gezien de omvang van de marktkapitalisatie en economie van China.

Per 31 december 2019 bedroeg de netto positie in de dollar 5,6% van het belegd vermogen. Deze bevond zich als gevolg van marktontwikkelingen dus buiten de toegestane bandbreedte. Begin 2020 is afdekking van de dollar door het pensioenfonds verhoogd zodat de exposure naar de dollar zich weer binnen de vastgestelde bandbreedtes bevindt.

De overige valuta bevinden zich binnen de vastgestelde begrenzungen.

Pensioenakkoord

In juni 2019 hebben kabinet, werknemers- en werkgeversorganisaties een principeakkoord bereikt over een nieuw pensioenstelsel. Concreet betekent dat voornamelijk alleen een minder snelle stijging van de AOW-leeftijd. De overige afspraken moeten nog nader worden uitgewerkt. De bedoeling is dat deze nadere uitwerking in de vorm van een hoofdlijnennotitie in de zomer van 2020 gereed is. Begin 2021 moet dan het wetsvoorstel bij de Tweede Kamer worden ingediend. De beoogde inwerkingtredingsdatum is 1 januari 2022. Het bestuur van CRH Pensioenfonds volgt deze ontwikkelingen op de voet. Duidelijk is wel dat de nadere uitwerking van het tweede pijlerpensioen weerbarstige materie is zodat het allerminst zeker is dat de beoogde ingangsdatum van 1 januari 2022 ook daadwerkelijk zal worden gehaald.

Het COVID-19 virus

De wereldwijde uitbraak van het COVID-19 virus (hierna het coronavirus) heeft in de loop van het eerste kwartaal van het jaar 2020 tot grote economische en maatschappelijke gevolgen geleid.

Op advies van de overheid wordt door de leden van het bestuur en de medewerkers van het pensioenbureau sinds medio maart 2020 vanuit huis gewerkt. Toen deze ontwikkeling zich aftekende heeft het bestuur zich er tijdens een ingelast crisioverleg van vergewist dat alle operationele processen, met name het proces ten aanzien van het maandelijks uitbetalen van de uitkeringen, onverminderd doorgang konden vinden. Via de website is dit gecommuniceerd aan alle deelnemers. Tezamen met de belangrijkste uitbestedingspartners is vastgesteld dat hun businesscontinuity plannen voldoende zekerheid boden dat de uitbestede taken doorliepen. Ook is er contact geweest met de IT-organisatie binnen het CRH-concern. Binnen het crisisteam van CRH is vastgesteld dat het op grote schaal thuis werken naar behoren functioneert en dat er voldoende bandbreedte beschikbaar is. Binnen het pensioenbureau was in de afgelopen jaren reeds in de praktijk vastgesteld dat alle applicaties

vanuit huis normaal functioneren. Ook is vastgesteld dat de faciliteiten voor videoconferencing functioneren zodat al het noodzakelijke overleg binnen het bestuur en met de gesprekpartners gewoon doorgang kon vinden.

Vanaf medio maart 2020 is het bestuur van CRH Pensioenfonds aanvankelijk wekelijks bijeen geweest. Tijdens deze vergaderingen is gezien of alle operationele processen ongestoord doorgang konden vinden en is de financiële situatie van het fonds gemonitord, mede aan de hand van de adviezen van de beleggingscommissie. De beleggingscommissie komt sedert medio maart wekelijks bijeen om de ontwikkeling van de beleggingsportefeuille te monitoren en waar nodig te rebalanceren. Uitgangspunt hierbij is steeds geweest het strategische beleggingsbeleid. Er zijn geen aanpassingen doorgevoerd in het strategisch beleggingsbeleid.

De risicomanagementcommissie is het kader van het coronavirus samen met de beleggingscommissie in een extra vergadering bijeen geweest. Hierbij is in onderling overleg vastgesteld dat alle voorgenomen maatregelen binnen het pensioenfonds worden uitgevoerd.

De gevolgen voor de financiële positie van CRH Pensioenfonds zijn groot. Als gevolg van de gedaalde aandelenkoersen en de gedaalde rente is de dekkingsgraad van het pensioenfonds aanmerkelijk verslechterd. Het is op dit moment echter te vroeg om aan te geven in hoeverre dit gevolgen heeft voor het eventueel verlagen van de opgebouwde pensioenen. Hiervoor is de financiële positie van het pensioenfonds per 31 december 2020 bepalend.

Indien noodzakelijk is er meerdere malen per week overleg tussen de voorzitter en de directie van het pensioenbureau. Hierin worden alle zaken die verband houden met het coronavirus besproken en eventueel ingepland in vergadering van het bestuur, beleggingscommissie of risicomanagementcommissie.

Bestuur en governance

Toets kostendekkende premie

Jaarlijks dient het bestuur van het pensioenfonds vooraf te toetsen of de premie van het pensioenfonds kostendekkend is. Omdat CRH Pensioenfonds een CDC-regeling met een vaste premie kent, kan de premie niet tussentijds door het bestuur worden aangepast. Dit betekent dat wanneer de premie niet kostendekkend is, het bestuur de hoogte van de jaarlijkse pensioenopbouw moet verlagen.

Bij de berekening van de kostendekkende premie baseert het bestuur zich sinds het jaar 2017 op het verwacht rendement. Als aanvullende eis hierbij stelde het bestuur wel dat de premiedekkingsgraad in principe niet lager mag zijn dan 90%. Hiermee wordt het negatieve effect dat toekenning van de volledige beoogde pensioenopbouw op de actuele dekkingsgraad van het pensioenfonds heeft, beperkt.

De geraamde premiedekkingsgraad voor 2019 kwam als gevolg van de gedaalde rente iets lager uit dan de ondergrens van 90%. Na rijp beraad heeft het bestuur begin 2019 besloten, de pensioenopbouw voor 2019 toch op het beoogde percentage van 1,875% vast te stellen. Het effect van dit besluit op de dekkingsgraad van het pensioenfonds is overigens zeer beperkt.

In de loop van het jaar 2019 is de rekenrente verder gedaald. Hierdoor zou de premiedekkingsgraad voor het jaar 2020 een aanzienlijke daling te zien geven wanneer de pensioenopbouw niet zou worden verlaagd. Uiteindelijk heeft het bestuur begin 2020 dan ook besloten het beoogd opbouwpercentage voor het jaar 2020 te verlagen van 1,875% naar 1,5%. De hiermee corresponderende premiedekkingsgraad komt daarmee uit op ongeveer 90%.

(Nieuw) Financieel Toetsingskader (nFTK)

De voorziening pensioenverplichtingen wordt conform het nFTK vastgesteld op basis van de rentetermijnstructuur, inclusief de UFR.

Het beleid van het pensioenfonds ten aanzien van het korten van (opgebouwde en ingegane) pensioenen en het verlenen van indexatie wordt op basis van wet- en regelgeving gebaseerd op de beleidsdekkingsgraad in plaats van op de actuele dekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad is gelijk aan het gemiddelde van de dekkingsgraden van de afgelopen twaalf maanden.

Pensioenfondsen zijn verplicht buffers aan te houden. In het kader van het nFTK zijn rekenregels ter bepaling van het vereist vermogen opgenomen. Het vereist vermogen bedraagt per 31 december 2019 116,2%. Omdat de beleidsdekkingsgraad van CRH Pensioenfonds per 31 december 2019 95,3% bedroeg is er sprake van een reservetekort. Omdat de dekkingsgraad ook beneden de grens van het minimaal vereist vermogen van 104,2% ligt, is er tevens sprake van een dekkingstekort.

In het nFTK is korten van pensioen het uiterste redmiddel. Kortten van pensioen vindt plaats indien:

- De beleidsdekkingsgraad naar verwachting niet binnen tien jaar toegroeit naar het niveau van het vereist vermogen;
- De beleidsdekkingsgraad gedurende vijf achtereenvolgende jaren lager is dan het minimaal vereist vermogen en de actuele dekkingsgraad na vijf jaar eveneens lager is dan het minimaal vereist vermogen. Dit zou voor CRH Pensioenfonds per 31 december 2020 het geval kunnen zijn.

Het beleid van het pensioenfonds dient gebaseerd te zijn op de risicohouding. De risicohouding wordt vastgesteld door het bestuur na overleg met het verantwoordingsorgaan en sociale partners. De risicohouding van het bestuur is laatstelijk in 2016 vastgesteld door middel van een zogenoemde blind-tasting sessie. Tijdens deze sessie kon het bestuur aangeven in hoeverre men bepaalde uitkomsten van risicomaatstaven (zoals de kans op korten van pensioen en het nominaal en reëel pensioenresultaat) aanvaardbaar vond zonder dat men wist welk beleggingsbeleid daar bij hoorde. De uitkomst van dit proces was dat het bestuur qua gewenst risicoprofiel van het beleggingsbeleid uitkwam in de buurt van het op dat moment geldende beleggingsbeleid. Het bestuur heeft destijds dan ook besloten dit beleggingsbeleid te handhaven. Deze uitkomsten zijn aanvaard door het verantwoordingsorgaan en de sociale partners (werkgever en pensioenraad).

De risicohouding is door het bestuur gekwantificeerd in een risicohouding op korte termijn en op lange termijn. De risicohouding op korte termijn is hier uitgedrukt in een percentage met bandbreedte van het vereist eigen vermogen. De risicohouding op korte termijn is vastgesteld op een ondergrens van 70% en een bovengrens van 125% van het vereist eigen vermogen op basis van de strategische beleggingsmix.

Voor de bepaling van de risicohouding op lange termijn dient het pensioenfonds gebruik te maken van de zogeheten haalbaarheidstoets. De uitkomst van de haalbaarheidstoets geeft het pensioenresultaat weer. Het pensioenresultaat is een maatstaf voor koopkrachtbehoud van het pensioen. De formule van het pensioenresultaat is:

Som van de verwachte reële uitkeringen conform pensioenfondsbeleid * 100%
Som van de verwachte reële uitkeringen zonder korten, met volledige prijsindex

Bij deze berekening worden 2000 door DNB voorgeschreven scenario's doorgerekend gedurende een periode van zestig jaar. Door het bestuur is destijds in overleg met sociale partners de ondergrens in het mediane scenario vastgesteld op 85%. Per 1 januari 2019 kwam deze berekening uit op 87,5%.

Het bestuur heeft vastgesteld dat het verwachte pensioenresultaat in het slechtweerscenario niet meer dan 37% mag afwijken van het gemiddelde pensioenresultaat. Per 1 januari 2019 kwam deze uitkomst uit op 37,8%. De pensioenresultaten van 2019 voldoen dus voor wat betreft de uitkomst in het mediane scenario maar niet voor wat betreft de uitkomst in het slecht weer scenario. Deze uitkomsten zijn met Sociale Partners gedeeld. Deze hebben besloten in verband andere prioriteiten, zoals dreigende pensioenverlagingen, hierop geen verdere actie te ondernemen.

Ook in het jaar 2019 is de Actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) geactualiseerd. Dit betrof met name een aantal aanbevelingen van de certificerend actuaris en actualisering van de waarderingsgrondslagen.

Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)

Sinds 28 mei 2018 bestaat de AVG. Dit is verwerkt in het Privacybeleid van het fonds. Verder beschikt het fonds over een verwerkingsregister waarin het doel, de herkomst en de soort persoonsgegevens die worden bewaard staan beschreven. CRH Pensioenfonds heeft ook een “procedure melding datalekken” opgesteld waarin onder andere staat beschreven wat onder een datalek wordt verstaan en hoe de melding hiervan bij de autoriteit persoonsgegevens dient te geschieden. Het pensioenfonds heeft als uitgangspunt dat op uiterst vertrouwelijke wijze met de persoonsgegevens van de deelnemers en hun medeverzekerden wordt omgegaan en dat deze gegevens met geen ander doel dan de uitvoering van de pensioenregeling worden bewaard.

IORP II

Per 13 januari 2019 is de regelgeving in het kader van IORP II van kracht geworden. In januari 2019 heeft het bestuur het beleidsdocument IORP II: beleid sleutelfuncties vastgesteld. In dit kader is tevens geïnventariseerd aan welke vereisten de sleutelfunctiehouders moeten voldoen. In juli 2019 is de voorgenomen invulling van de sleutelfuncties besproken met DNB. Op 2 september 2019 heeft DNB laten weten geen opmerkingen te hebben bij de voorgestelde inrichting van het sleutelfunctiehouderschap. In verband met de diverse mutaties binnen het bestuur is de beoogde opzet van de invulling van de sleutelfunctiehouder audit gewijzigd en is het fonds er in het boekjaar 2019 niet in geslaagd de aanmelding van de sleutelfunctiehouders bij DNB te realiseren. De beoogde actuariële sleutelfunctiehouder is de certificerend actuaris. De sleutelfunctie risicobeheer zal binnen het bestuur worden ondergebracht bij de voorzitter van de risicomanagementcommissie. Voor de invulling van de sleutelfunctie audit wordt nu gezocht naar een invulling buiten het bestuur. Het voornemen is de sleutelfunctiehouders in de loop van 2020 aan te melden bij de toezichthouder DNB. De aanmeldingen dienen uiterlijk voor 1 september 2020 te geschieden.

Geschiktheid en permanente educatie bestuur

Beleidsplan geschiktheid

Het fonds beschikt over een beleidsplan geschiktheid. In dit plan is op gestructureerde wijze vastgelegd over welke deskundigheid de individuele bestuursleden en het bestuur als geheel (moeten) beschikken en op welke wijze de deskundigheid wordt bevorderd en gehandhaafd. Hierbij zijn de uitgangspunten van de Beleidsregel geschiktheid van DNB en AFM en de visie en uitgangspunten van het bestuur leidend geweest.

Om haar taak goed te kunnen uitvoeren heeft het bestuur een voorgeschreven deskundigheid op geschiktheidsniveau nodig. Dit is deskundigheid op niveau A en B zodat, met het oog op de belangen van de (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en andere belanghebbenden, sprake is van een adequate besturing van het fonds.

Opleidingsplannen 2019

Een opleidingsplan maakt deel uit van het geschiktheidsplan. Door middel van een opleidingsplan voor het hele bestuur (dat vervolgens het uitgangspunt is voor de individuele opleidingsplannen), worden de eventuele lacunes in de geschiktheid onderkend en wordt in een opleiding op maat voorzien. Het opleidingsplan dient om aspirant bestuurders op het gewenste aanvangsniveau voor hun geschiktheid om te besturen te brengen, geschiktheid van bestaande bestuurders te onderhouden door middel van permanente educatie en deskundigheid te verdiepen.

De commissie governance, deskundigheid en communicatie heeft voor het jaar 2019 samen met de bestuursleden de individuele opleidingsplannen opgesteld. Hierin moet als uitgangspunt voor de individuele opleidingsplannen aandacht zijn voor de vereiste geschiktheid van de individuele bestuursleden en het bestuur als geheel. De geschiktheidsmatrix van het bestuur vormt hiertoe een

goede basis. De voorzitter van het fonds ziet erop toe dat ieder bestuurslid aan zijn opleidingsverplichtingen voldoet. De commissie governance, deskundigheid en communicatie monitort de voortgang van de geschiktheid.

Permanente educatie in 2019

Standaard organiseert het fonds jaarlijks twee studiedagen. In het voorjaar een studiedag beleggingen en in het najaar een studiedag met pensioen en governance gerelateerde onderwerpen.

De studiedag beleggingen vond plaats op 18 april 2019. Tijdens deze dag werd door NNIP een informatieve sessie verzorgd over beleggingsrapportages. Hierbij werd onder andere aandacht besteed aan performanceberekening en vergelijking ten opzichte van benchmarks. Door Mercer werd een tweetal sessies verzorgd.

De eerste sessie stond in het teken van het rentebeleid. In dit kader werd zowel teruggekeken als vooruitgeblikt om de marktomstandigheden beter in perspectief te kunnen plaatsen. Verder werd de rol van de ECB belicht en werd inzicht gegeven in het rentebeleid van andere pensioenfondsen. Het bestuur werd hiermee voorbereid op de ALM-studie die in de loop van het jaar gepland stond en waarbij de centrale onderzoeksvraag zou zijn of het beleid ten aanzien van de afdekking van het renterisico aanpassing behoefde.

De tweede sessie had als onderwerp de ALM-studie. Hierbij werd in vogelvlucht de theorie nog eens behandeld en werden de uitgangspunten en de assumpties die aan de studie ten grondslag liggen toegelicht en vastgesteld. Tijdens deze studiedag waren naast het bestuur ook de beleggingscommissie en het pensioenbureau aanwezig.

De studiedag in het najaar vond plaats op 19 november 2019. Het ochtendprogramma werd gevuld door Mercer en stond in het teken van de dreigende pensioenkortingen. Hierbij werd niet alleen ingezoomd op de uitvoeringstechniek, maar ook kwamen aspecten als evenwichtige belangenafweging en communicatie aan de orde. Speciale aandacht ging uit naar de actuele ontwikkelingen en met name de brief van Minister Koolmees die juist die dag werd gepubliceerd en waarin pensioenfondsen uitstel werd verleend om te voldoen aan de financiële eisen.

Het middagprogramma werd verzorgd door SPO en bestond uit een tweetal deelsessies. In de eerste sessie werd ingegaan op het nieuwe pensioenstelsel. De tweede sessie behandelde alternatieve uitvoeringsmogelijkheden voor de pensioenregeling. Hoewel het bestuur er van overtuigd is dat vooralsnog een eigen ondernemingspensioenfonds de beste optie is, acht men het noodzakelijk om een gedegen overzicht te hebben van de pensioenmarkt. Tijdens deze sessie waren het bestuur en het pensioenbureau aanwezig.

Naast de jaarlijkse collectieve studiedagen volgden de bestuursleden individueel opleidingen en gingen zij ter bevordering en handhaving van het vereiste geschiktheidsniveau naar diverse seminars en themabijeenkomsten van onder meer DNB en diverse partijen als Mercer, Sprenkels & Verschuren en NNIP. Tijdens de bestuursvergaderingen wordt de opgedane kennis en informatie-uitwisseling met collegae pensioenfondsbestuurders gedeeld.

Risicomanagement

Doel van de commissie risicomanagement is om regelmatig de onderkende risico's te bespreken en om vast te stellen dat ieder genoemd risico door het jaar heen de aandacht krijgt die bij de zwaarte van dat risico past. Het gaat hierbij om de onderstaande categorieën:

- Matching- en renterisico's;
- Marktrisico's;
- Kredietrisico's;
- Verzekeringstechnische risico's;
- Omgevingsrisico's;
- Operationele risico's;
- Uitbestedingsrisico's;
- IT-risico's;
- Integriteits- en deskundigheidsrisico's;
- Juridische risico's.

In het verslagjaar is de commissie risicomanagement zeven maal bijeen geweest waarvan twee keer tezamen met de beleggingscommissie. Doel hiervan was om met name de beleggingsrisico's beter in beeld te krijgen. De deskundigheid op beleggingsgebied zit immers bij de beleggingscommissie. Verder zijn tijdens deze vergaderingen de prudent person bevindingen 2018 van de certificerend actuaris besproken. Waar mogelijk zijn deze bevindingen omgezet in concrete actiepunten.

In het verslagjaar heeft het risicomanagementbeleid definitief vorm gekregen. Nadat op 11 februari 2019 het concept voorstel door de risicomanagementcommissie is opgesteld, is dit voorstel op 14 maart 2019 definitief door het bestuur vastgesteld. Vanuit dit beleidsdocument is ook een risicojaarplan opgesteld. Hierin zijn de aandachtspunten voor 2019 benoemd, alsmede de overlegmomenten en de raakvlakken met de beleggingscommissie. Door dit risicomanagementbeleid en het risicojaarplan is er meer structuur aangebracht in de werkzaamheden van de risicomanagementcommissie.

Vast onderdeel van het risicomanagement is de behandeling van de risicomatrix. In 2019 zijn de risico's onderverdeeld in financiële en niet-financiële risico's. De financiële risico's worden hierbij uitgedrukt in punten dekkinggraad en de niet-financiële risico's in nominale bedragen. Ook is er vanuit het risicomanagementbeleidsdocument een aantal risico's aan de risicomatrix toegevoegd. Gedurende het jaar is de risicomatrix volledig doorlopen en zijn alle risico's en de mitigerende maatregelen opnieuw gekwantificeerd.

In het jaar 2019 heeft DNB een uitvraag gedaan inzake de beheersing van strategische risico's. De beantwoording van deze uitvraag is op 11 februari 2019 voorbereid door de risicomanagementcommissie en vervolgens op 15 februari 2019 binnen het bestuur besproken en vastgesteld. Algehele indruk is dat het bestuur de betreffende risico's goed in beeld heeft.

In de vergadering van 22 februari 2019 is ingezoomd op de diverse IT-risico's. Hierbij is gebruik gemaakt van de expertise van de afdeling IT-security van het CRH-concern. Dit werd als een belangrijke toegevoegde waarde ervaren. Verder is in deze vergadering input geleverd voor de risicoparagraaf ten behoeve van het jaarverslag 2018.

Op 9 juli 2019 heeft een periodiek overleg met DNB plaatsgevonden. Door de risicomanagementcommissie is de beantwoording van de vragenlijst van DNB inzake de inrichting van de sleutelfuncties in het kader van IORP II voorbereid. Deze inrichting gaf voor DNB geen aanleiding tot het stellen van verdere vragen.

Op 27 september 2019 heeft de risicomanagementcommissie een evaluatie van het risicomanagementbeleid gehouden. Basis voor deze evaluatie was het RASCI-model dat onderdeel uitmaakt van beleidsdocument risicomanagement. De uitkomsten van de evaluatie zijn gedeeld met het bestuur.

Tijdens de vergadering van 6 december 2019 was de heer Terheggen te gast. De heer Terheggen is zowel certificerend actuaire als actuariële sleutelfunctiehouder in het kader van IORP II. Tijdens de vergadering is met name gesproken over de invulling van de actuariële sleutelfunctie en een aantal openstaande punten vanuit de prudent person bevindingen van de certificerend actuaire.

Binnen de risicomanagementcommissie is veel aandacht besteed aan de uitbesteding van een de belangrijkste operationele zaken. Dit betreft het vermogensbeheer en de uitvoering van de pensioenadministratie met behulp van het pakket van AxyWare waarbij de data door AxyWare in de cloud worden gehost.

Het fiduciair vermogensbeheer is uitbesteed aan NN Investment Partners (NN IP). Met deze partij is een vermogensbeheerovereenkomst en een bijbehorend service level agreement gesloten. Jaarlijks verstrekt NN IP een ISAE 3402 rapport. Dit rapport wordt door het pensioenfonds beoordeeld. De uitvoering van de overeengekomen werkzaamheden wordt jaarlijks door de beleggingscommissie geëvalueerd. De beleggingscommissie rapporteert hierover aan het bestuur. De risicomanagementcommissie heeft jaarlijks twee gezamenlijke vergaderingen met de beleggingscommissie en is met een delegatie aanwezig geweest bij de bespreking van de ISAE 3402 verklaring met NN IP.

De pensioenadministratie wordt in eigen beheer gevoerd met behulp van het administratiepakket van AxyWare BV. Deze organisatie draagt tevens zorg voor de hosting van de data. Hiervoor zijn overeenkomsten afgesloten met AxyWare en de uitbesteding van de data in de Cloud is ook bij DNB gemeld. AxyWare verstrekt jaarlijks een ISAE 3402 verklaring en daarnaast tussentijdse risicorapportages. Deze rapportages worden getoetst binnen de risicomanagementcommissie. Waar nodig wordt hierbij gebruik gemaakt van IT-deskundigen vanuit de CRH organisatie.

Vanuit de CRH IT-organisatie zijn op 13 december 2019 de interne SOX auditrapporten alsmede de uitkomsten van een externe audit door Ernst & Young gedeeld met de risicomanagementcommissie. Vanuit het rapport van Ernst & Young kwamen geen bevindingen naar voren. De interne rapporten bevatten twee bevindingen die door de risicomanagementcommissie als niet materieel werden geclassificeerd.

Bij belangrijke bestuursbesluiten worden de bestuursstukken voorzien van een risicoanalyse. Hierdoor wordt afgedwongen dat bij de besluitvorming structureel de relevante risico's in beschouwing worden genomen. Voorbeelden hiervan waren in het verslagjaar:

- Verhoging van de kostenopslag toekomstige uitvoeringskosten;
- Vaststellen hoogte pensioenopbouw 2019;
- Vaststellen beleid inhaalindexatie en ongedaan maken pensioenkortingen;
- Switch van aandelen Emerging Markets van passieve naar actieve beleggingsfondsen;
- Vaststellen nieuwe correctiefactoren t.b.v. fondsspecifieke overlevingsgrondslagen.

De risicomanagementcommissie heeft ten behoeve van het bestuur een verslag opgesteld over de uitgevoerde activiteiten in het jaar 2019. Hiermee is in 2020 verantwoording afgelegd aan het bestuur.

Het bestuur is van mening dat de risicomanagementcommissie in het verslagjaar een belangrijke stap heeft gezet in de verdere professionalisering van het risicomanagement binnen het pensioenfonds. Bovendien zijn de banden met de beleggingscommissie verder aangehaald. Binnen het bestuur heeft het risicomanagement een prominente plaats op de bestuursagenda verworven.

Deelnemersbestand

Het deelnemersbestand nam in 2019 toe met 272 (gewezen) deelnemers van 12.208 naar 12.480. Een specificatie van de mutaties gedurende het afgelopen jaar wordt in onderstaande tabel weergegeven:

	Deelnemers	Gewezen	Ouderdoms	Nabest.	Wezen	Invaliditeits	Totaal
	deelnemers	Pensioen	pensioen	pensioen	pensioen	Pensioen	
Stand per 31-12-2018	3.421	7.337	1.070	304	40	36	12.208
Mutaties door:							
- nieuwe toetreding	418						418
- herintreding	31	-30	-1				0
- ontslag	-481	481					0
- waarde overdracht		-91					-91
- ingang pensioen	-42	-54	96	43	15		58
- overlijden	-9	-12	-36	-9		-2	-68
- expiratie/afkoop		-25		-7	-8	-5	-45
- andere oorzaken							
Mutaties per saldo	-83	269	59	27	7	-7	272
Stand per 31-12-2019	3.338	7.606	1.129	331	47	29	12.480

Het aantal actieve deelnemers gaf een daling van 83 te zien van 3.421 naar 3.338. Het aantal nieuwe toetredingen daalde ten opzichte van 2018 van 464 naar 418 in 2019. Het aantal ontslagmutaties steeg ten opzichte van vorig boekjaar van 346 in 2018 naar 481 in 2019.

Het aantal gepensioneerden neemt ieder jaar verder toe. In het verslagjaar nam het aantal deelnemers aan wie een ouderdomspensioen wordt uitgekeerd toe van 1.070 in 2018 naar 1.129 eind 2019. Deze stijging zal zich naar verwachting de komende jaren verder doorzetten.

Administratie- en beleggingskosten

De administratiekosten van het fonds stegen in het boekjaar van EUR 853 in 2018 naar EUR 906 in 2019. Deze stijging wordt met o.a. veroorzaakt door de gestegen kosten van het pensioenbureau en doordat in het verslagjaar een ALM studie heeft plaatsgevonden.. Uitgedrukt in een bedrag per deelnemer (exclusief gewezen deelnemers) bedroegen de administratiekosten EUR 186 in 2019 en EUR 175 in 2018. Uitgedrukt in een bedrag per deelnemer (inclusief gewezen deelnemers) bedroegen de administratiekosten EUR 73 in 2019 en EUR 70 in 2018.

De beleggingskosten zoals deze zijn opgenomen in de jaarrekening geven een onvolledig beeld van de hoogte van deze kosten. In de jaarrekening staan de kosten verantwoord die via de bankrekening van het pensioenfonds worden afgerekend. Dit betreft de aan- en verkoopkosten van de beleggingsfondsen, de ontvangen korting op de beheerfee en de vanuit het pensioenbureau doorberekende administratiekosten en advieskosten van de externe beleggingsadviseur. De kosten die binnen de beleggingsfondsen worden verrekend maken hier geen deel vanuit.

Beleggingskosten	2019	2018
	EUR 1.000	EUR 1.000
Directe transactiekosten	0	83
Advies- en administratiekosten	165	168
Fiduciaire fee	367	125
Beheerfee, rechtstreeks gefactureerd	415	239
Retour ontvangen beheerfee	-/- 905	-/- 766
Saldo directe kosten vermogensbeheer in jaarrekening	42	-/- 151

Om toch een volledig beeld van de beleggingskosten te verkrijgen levert de vermogensbeheerder een overzicht op van (deels geraamde) kosten die binnen de beleggingsfondsen worden verrekend. Deze kosten worden in het onderstaande overzicht bijgeteld.

	2019	2018
	EUR 1.000	EUR 1.000
Saldo directe kosten vermogensbeheer in jaarrekening	42	-/- 151
Bij: aan beleggingsfondsen onttrokken beheerfee	2.038	2.166
Sub-totaal beheerfee en transactiekosten	2.080	2.015
Bij: raming transactiekosten binnen beleggingsfondsen	1.014	1.742
Bij: overige kosten beleggingsfondsen	327	291
Totaal geraamde kosten vermogensbeheer	3.421	4.048
In percentage gemiddeld belegd vermogen	0,40%	0,50%

Ten opzichte van het jaar 2018 laten de vermogensbeheerkosten een daling zien van 4.048 naar 3.421. Deze daling is voor het belangrijkste deel toe te schrijven aan de daling van de geraamde transactiekosten binnen de beleggingsfondsen. Deze post daalde ten opzichte van 2018 met 728 van 1.742 naar 1.014. De belangrijkste reden van de daling is het feit dat in 2018 nog een groot deel van het jaar werd belegd in de All Grade fondsen die relatief hoge transactiekosten binnen de beleggingsfondsen zelf kenden.

Tegenover deze daling stond een stijging van de fiduciaire fee van 125 in 2018 naar 367 in 2019. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat in 2018 ten aanzien van de fiduciaire fee een ingroeipad was afgesproken. Met ingang van 2019 is voor het eerst gedurende een vol jaar de volledige fee in rekening gebracht.

Uitgedrukt in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen komen de totale beleggingskosten uit op 40 basispunten (2018: 50 basispunten).

Toeslagverlening, franchise aanpassing en aanpassing minimum pensioengrondslag

De consumentenprijsindex is in de referentieperiode (oktober 2018 tot oktober 2019) gestegen met 1,73% (stijging van het indexcijfer van 103,83 naar 105,63). Het fonds streeft ernaar de prijsontwikkeling in Nederland te volgen en de opgebouwde pensioenaanspraken van actieve, gewezen en gepensioneerde deelnemers hierop af te stemmen door middel van toeslagverlening zodat de pensioenaanspraken waardevast blijven. Toeslagverlening over opgebouwde aanspraken is voorwaardelijk en vindt plaats op grond van het geldende pensioenreglement. Voorwaardelijk betekent, dat er geen recht is op toeslagverlening; ook is het voor de langere termijn niet zeker of en in hoeverre toeslagverlening zal plaatsvinden. Er is geen geld gereserveerd voor toeslagverlening en er wordt geen premie ontvangen voor toeslagverlening. Voorwaarde voor toeslagverlening is dat het fonds naar het oordeel van het bestuur op basis van de beleidsdekkingsgraad over voldoende vermogen beschikt. Het fonds heeft in het beleidskader vastgelegd dat ruimte voor indexering bestaat wanneer de beleidsdekkingsgraad zich boven 110% bevindt. Als niet wordt voldaan aan de voorwaarde van voldoende vermogen, dan beperkt CRH Pensioenfonds de toeslagverlening of wordt er in het geheel geen toeslag verleend. Gelet op de financiële positie per 31 december 2019 was het bestuur genooddacht conform de beleidsstaffel te besluiten om de pensioenaanspraken van de actieve, gepensioneerde en gewezen deelnemers per 1 januari 2020 niet te verhogen.

Voor een beperkte groep actieve en gepensioneerde deelnemers zijn nominale pensioenaanspraken verzekerd. Dit betreft een gesloten regeling. De in deze regeling opgenomen deelnemers hebben geen recht op toeslagverlening na pensioeningang.

De franchises van de diverse regelingen werden per 1 januari 2019 aangepast aan de ontwikkeling van de loonindex. In de referentieperiode (oktober 2017 tot oktober 2018) steeg deze met 2,09% (stijging van het indexcijfer van 110,3 naar 112,60).

Naleving wet- en regelgeving

Het bestuur is niet bekend met overtredingen van wet- en regelgeving.

Communicatie

De gepensioneerde deelnemers hebben in januari 2019 de gebruikelijke jaarlijkse nieuwsbrief ontvangen. Hierin werd meegedeeld dat het op grond van de financiële positie van het fonds niet mogelijk was om de pensioenen per 1 januari 2019 te verhogen. Verder werd in deze nieuwsbrief gewezen op de risico's dat de pensioenen in de nabije toekomst mogelijk verlaagd moeten worden.

In het jaar 2019 hebben naast de actieve en de gepensioneerde deelnemers ook de gewezen deelnemers een Uniform Pensioenoverzicht ontvangen. In de begeleidende brief is nadrukkelijk stil gestaan bij het risico van dreigende pensioenverlagingen. Verder werd aandacht besteed aan vacatures binnen het bestuur en het verantwoordingsorgaan.

Vanaf 30 september 2019 kunnen de deelnemers via Mijnpensioenoverzicht.nl inzicht krijgen in de toekomstige koopkracht van hun pensioen. Naast een scenario waarin het verwacht netto pensioen wordt gepresenteerd rekening houdend met inflatie zijn er scenario's voor als het tegen zit en als het meezit. De pensioenfondsen in Nederland zijn verplicht de benodigde informatie aan te leveren bij het Pensioenregister. CRH Pensioenfonds heeft zich binnen de wettelijke deadline van deze taak gekweten.

Pension Fund Governance

CRH Pensioenfonds heeft een bestuur met een paritair model. Het intern toezicht is ondergebracht bij een visitatiecommissie die bestaat uit externe deskundigen. Over het jaar 2019 heeft voor de vijfde keer een visitatie plaatsgevonden. Verderop in dit jaarverslag is een verslag van de visitatiecommissie opgenomen.

Het bestuur legt jaarlijks verantwoording af over het gevoerde beleid aan het verantwoordingsorgaan. Het verantwoordingsorgaan kent vertegenwoordigers namens de werkgever, de werknemers en de gepensioneerden. Om ook als klankbord te fungeren heeft de geleding werknemers plaats voor zes vertegenwoordigers terwijl de geleding namens de gepensioneerden twee vertegenwoordigers en de werkgever één vertegenwoordiger kent. Elke geleding heeft echter evenveel stemmen. Het verantwoordingsorgaan heeft op een aantal belangrijke beleidsterreinen een adviesrecht. Het oordeel van het verantwoordingsorgaan over het boekjaar 2019 maakt deel uit van dit jaarverslag.

De pensioenregelingen per 1 januari 2019

De pensioenregelingen van CRH Pensioenfonds zijn per 1 januari 2019 ongewijzigd en kenden in 2019 een fiscaal maximaal opbouwpercentage van 1,875% bij een pensioenrichtleeftijd van 68 jaar.

De afspraken tussen de werkgever en de werknemer ten aanzien van de pensioenregeling zijn vastgelegd in de pensioenovereenkomst. De regelingen hebben het karakter van een collectieve beschikbare premieregeling. De werkgever heeft als enige verplichting de betaling van de vast overeengekomen premie. De werkgever kan niet worden aangesproken voor tekorten in het fonds, maar kan evenmin aanspraak maken op eventuele overschotten. Toeslag van opgebouwde pensioenaanspraken is voorwaardelijk en is afhankelijk van de middelen van het fonds. Toeslagverlening vindt plaats op basis van het consumentenprijsindexcijfer.

Vanuit de vaste premie vindt opbouw plaats van ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen ter grootte van 70% van het ouderdomspensioen. De pensioenregelingen kennen diverse mogelijkheden tot flexibilisering. Het ouderdomspensioen kan worden vervroegd of uitgesteld en ouderdomspensioen kan worden omgezet in nabestaandenpensioen en vice versa. Ook kan bij eerdere

pensionering dan op de AOW-leeftijd een deel van het levenslange pensioen worden omgezet in een tijdelijk ouderdomspensioen.

Het nabestaandenpensioen bij overlijden voor de pensioendatum tijdens actief dienstverband bestaat uit twee delen:

- Een tijdelijk nabestaandenpensioen tot aan de 1^e van maand waarin de AOW-gerechtigde leeftijd wordt bereikt van € 15.156 (peildatum 1 januari 2019) gelijk aan de AOW voor alleenstaanden;
- Een levenslang nabestaandenpensioen op opbouwbasis ter grootte van 70% van het ouderdomspensioen.

Verder bestaat de mogelijkheid tot deeltijdpensioen vanaf leeftijd 60 jaar. De deelnemer kan er voor kiezen om een, twee of drie dagen in de week minder te gaan werken en het pensioen gedeeltelijk respectievelijk 20%, 40% of 60% in te laten gaan. Wanneer de pensioenleeftijd wordt bereikt, gaat tevens het resterende deel van het ouderdomspensioen in. De keuze voor deeltijdpensioen kan éénmalig worden gemaakt en kan niet worden gewijzigd.

Sinds 1 januari 2018 is een nieuwe uitvoeringsovereenkomst tussen de werkgever en CRH Pensioenfonds van kracht. Onderdeel van deze afspraken is dat de werkgever de vaste premie tussentijds kan wijzigen in het geval de geambieerde pensioenopbouw wordt aangepast aan de fiscale regelgeving. De werkgeverspremie is conform deze afgesproken methodiek tot stand gekomen. Deze uitvoeringsovereenkomst geldt tot en met 31 december 2021 en loopt hiermee op dezelfde datum af als waarop het verwacht rendement waarmee de berekening van de kostendeekkende premie plaatsvindt, dient te worden aangepast.

Het arbeidsongeschiktheidspensioen wordt sinds 2004 niet door het pensioenfonds verzekerd. Reeds ingegane uitkeringen worden door het pensioenfonds gecontinueerd. Het fonds kent een regeling voor premievrije voortzetting van de pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid. Hierna volgen de hoofdlijnen van de pensioenregelingen die in 2019 van kracht waren.

Pensioenregeling I

Dit is de hoofdregeling. Hieronder vallen de deelnemers van de meeste CRH bedrijven.

- De werkgeversbijdrage bedroeg in 2019 23,3 % van de pensioengrondslag;
- De deelnemersbijdrage bedroeg 3,6% over de eerste € 15.999 van de pensioengrondslag en 6,9% over de rest van de grondslag;
- Het opbouwpercentage voor het ouderdomspensioen bedroeg 1,875% van de pensioengrondslag;
- Het opbouwpercentage van het nabestaandenpensioen is 1,3125% (70% van het ouderdomspensioen);
- De franchise bedroeg in 2019 € 13.785;
- De pensioenrichtleeftijd is per 1 januari 2019 68 jaar.

Pensioenregeling B

Deze regeling is van toepassing op de deelnemers van de Cementbouwbedrijven die voor de invoering van de wet VPL in 2006 een pensioenleeftijd van 65 jaar kenden.

- De werkgeversbijdrage bedroeg in 2019 26,4% van de pensioengrondslag;
- De deelnemersbijdrage bedroeg in 2019 2,7% over de eerste € 9.457 van de pensioengrondslag en 6,4% over de rest van de grondslag;
- Het opbouwpercentage voor het ouderdomspensioen bedroeg 1,875% van de pensioengrondslag;
- De franchise bedroeg in 2019 € 20.327;
- De pensioenrichtleeftijd is per 1 januari 2019 68 jaar.

Flexibiliteit

- Op de pensioendatum is er een keuze voor een tijdelijk hoger ouderdomspensioen. Bijvoorbeeld in de eerste jaren een hogere pensioenuitkering, gevolgd door een lagere uitkering in de jaren daarna;
- Op de pensioendatum is uitruil mogelijk tussen ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen;
- Op de pensioendatum kan de hoogte van het nabestaandenpensioen gekozen worden;
- Er kan gekozen worden voor deeltijdpensioen;
- De pensioendatum kan vervroegd of uitgesteld worden.

Financiële positie

Samenvatting van de financiële positie van het fonds en ontwikkelingen gedurende het jaar.

	<u>Werkelijk</u>	<u>Herstelplan</u>	<u>Vershil</u>
Actuele dekkingsgraad 1 januari 2019	98,3%	98,4%	-/- 0,1%
Premiebijdragen	-/- 0,3%	-/- 0,3%	0,0%
Uitkeringen	0,0%	0,0%	0,0%
Toeslagverlening	0,0%	0,0%	0,0%
Wijziging rentetermijnstructuur	-/- 15,5%	0,0%	-/- 15,5%
Beleggingsresultaat	16,1%	3,3%	12,8%
Overige oorzaken	<u>-/- 0,9%</u>	<u>-/- 0,1%</u>	<u>-/- 0,8%</u>
Actuele dekkingsgraad 31 december 2019	<u>97,7%</u>	<u>101,3%</u>	<u>-/- 3,6%</u>

De actuele dekkingsgraad daalde in het verslagjaar met 0,6% van 98,3% per 1 januari 2019 naar 97,7% per 31 december 2019. Op zich kende het jaar 2019 een uitstekend rendement van 16,1%. Dit werd echter vrijwel volledig tenietgedaan door de daling van de rentetermijnstructuur. Per saldo gaf de dekkingsgraad een kleine achteruitgang te zien doordat de premie niet toereikend was en als gevolg van de overige oorzaken. De beleidsdekkingsgraad per 31 december 2019 bedroeg 95,3%.

Het bestuur stelt vast dat de beleidsdekkingsgraad onder de in de ABTN vastgelegde minimumgrens per 31 december 2019 van 104,2% ligt. De vereiste dekkingsgraad zoals die voortvloeit uit de solvabiliteitsvoorschriften volgens de Pensioenwet bedraagt 116,2%. Ultimo 2019 is er derhalve zowel sprake van een reservetekort als dekkingstekort. Het fonds heeft in het beleidskader vastgelegd dat ruimte voor indexering bestaat wanneer de beleidsdekkingsgraad zich boven 110% bevindt. Dit beleidskader maakt onderdeel uit van de ABTN. Conform dit beleidskader heeft het bestuur besloten de pensioenen per 1 januari 2019 niet te verhogen.

Feitelijke premie, kostendekkende premie en ex-ante kostendekkende premie

De feitelijke premie exclusief de premie voor de overgangsregeling 55-min bedroeg in het verslagjaar 25.126. De ex-ante gedempte kostendekkende toetspremie op basis van verwacht rendement kwam uit op 23.498. Dit betekent dat er sprake was van een positieve marge van 1.628. Op grond van de wettelijke regels was de premie voor 2019 dus toereikend om de pensioenopbouw over dat jaar te financieren.

Het verwacht rendement over 2019 was echter aanzienlijk hoger dan de DNB rentetermijnstructuur. De (ex-post) kostendekkende premie (op basis van de door DNB voorgeschreven rentetermijnstructuur) bedroeg 33.621 inclusief een solvabiliteitsopslag van 5.138. Exclusief de solvabiliteitsopslag bedroeg deze dus 28.483. De ontvangen premie ad 25.126 heeft dan ook een negatieve bijdrage ad 3.357 aan het resultaat over het boekjaar geleverd. Exclusief een positief resultaat op kosten ad 6 is dit een negatief resultaat van 3.363.

De premiedekkingsgraad over het verslagjaar kan als volgt worden bepaald.

	2019	2018
	1.000 EUR	1.000 EUR
Feitelijke premie boekjaar incl. opslag uitvoeringskosten	25.126	25.050
Af: Opslag voor uitvoeringskosten	558	573
A: Feitelijke premie excl. opslag voor uitvoeringskosten	24.568	24.477
B: Actuarieel benodigde voor onvoorwaardelijke. verplichtingen	27.925	26.403
Premiedekkingsgraad (A:B)	88,0%	92,7%

De premiedekkingsgraad voor het jaar 2019 ligt met 88,0% beneden de door het bestuur minimaal gewenste dekkinggraad van 90,0%. Het bestuur heeft besloten deze afwijking ten opzichte van de eigen beleidsregel éénmalig te accepteren gelet op de relatief beperkte impact op de financiële positie van het pensioenfonds zodat dit ook in het kader van de evenwichtige belangenafweging niet als conflicterend werd ervaren mede gelet op het feit dat ook de gepensioneerde deelnemers ondanks een ontoereikende financiële positie van het fonds niet gekort zijn op hun pensioenuitkering. Hierdoor was het mogelijk voor 2019 de maximaal beoogde pensioenopbouw van 1,875% te handhaven.

De zuivere kostendekkende premie is als volgt opgebouwd.

	2019	2018
	1.000 EUR	1.000 EUR
Actuariële premie benodigd voor onvoorwaardelijke verplichtingen	27.925	26.402
Opslag voor het in stand houden van het eigen vermogen	5.138	5.043
Opslag voor uitvoeringskosten	558	573
Bijdrage aan voorwaardelijke onderdelen	0	0
Totaal kostendekkende premie	33.621	32.018

De ex-ante kostendekkende premie is als volgt opgebouwd.

	2019	2018
	1.000 EUR	1.000 EUR
Actuariële premie benodigd voor onvoorwaardelijke verplichtingen	13.595	13.558
Opslag voor het in stand houden van het eigen vermogen	2.501	2.590
Opslag voor uitvoeringskosten	564	576
Bijdrage aan voorwaardelijke onderdelen	6.838	6.972
Totaal kostendekkende premie	23.498	23.696

	2019	2018
	1.000 EUR	1.000 EUR
Feitelijke premie		
Werkgeversdeel	20.529	20.447
Werknemersdeel	4.597	4.603
Feitelijke premie	25.126	25.050
Premie overgangsregeling 55-min	2.038	1.672
Totaal premie boekjaar	27.164	26.722

Actuariële paragraaf

De actuariële analyse van het saldo van baten en lasten kan als volgt worden samengevat:

	2019	2018
	1.000 EUR	1.000 EUR
Premieresultaat	-/- 3.363	-/- 1.928
Interestresultaat	-/- 24.920	-/- 56.071
Toeslagverlening	0	0
Sterfte	1.603	1.447
Arbeidsongeschiktheid	-/- 1.009	-/- .392
Aanpassing overlevingsgrondslagen	18.450	7.808
Aanpassing (technische) grondslagen	0	-/- 3.149
Overig resultaat	414	663
Totaal	-/- 8.825	-/- 51.622

	2019	2018
	1.000 EUR	1.000 EUR
Premieresultaat		
Ontvangen premiebijdragen	25.126	25.050
Benodigde premie (excl. solvabiliteitsopslag)	28.489	26.978
	-/- 3.363	-/- 1.928
Interestresultaat		
Beleggingsresultaten	123.926	-/- 19.127
Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen	1.901	1.947
Wijziging marktrente	-/- 150.747	-/- 38.891
	-/- 24.920	-/- 56.071
Aanpassing overlevingsgrondslagen	18.450	7.808
Overig resultaat		
Toeslagverlening	0	0
Resultaat op waardeoverdrachten	-/- 27	-/- 194
Resultaat langlevenrisico	3.327	2.295
Resultaat overlijdensrisico	-/- 1.724	-/- 848
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	-/- 1.009	-/- 392
Resultaat op kosten	6	3
Wijziging overige technische grondslagen	0	-/- 3.149
Resultaten op mutaties en overige posten	435	854
	1.008	-/- 1.431
Totaal saldo van baten en lasten	-/- 8.825	-/- 51.622

Uitkomsten van de solvabiliteitstoets

Het nFTK kent twee toetsingsgrenzen.

1. Het Minimaal Vereist Vermogen. Dit bedraagt per 31 december 2019 104,2% van de Voorziening Pensioenverplichtingen. Indien de beleidsdekkingsgraad van het fonds gedurende een aaneengesloten periode van vijf jaar beneden deze grens ligt, en de actuele dekkingsgraad na vijf jaar eveneens onder deze grens ligt, dient het fonds tot korting van de opgebouwde pensioenen over te gaan.
2. Het Vereist Vermogen. Dit bedraagt per 31 december 2019 116,2%. Indien de beleidsdekkingsgraad lager is dan deze grens, dient het fonds in een herstelplan aan te tonen dat de beleidsdekkingsgraad binnen een periode van tien jaar het niveau van het vereist vermogen bereikt.

De beleidsdekkingsgraad van Stichting CRH Pensioenfonds bedroeg per 31 december 2019 95,3%. De solvabiliteit van het fonds voldoet daarmee niet aan de eisen die door het nFTK worden gesteld ten aanzien van het Vereist vermogen en ook niet ten aanzien van het Minimaal Vereist Vermogen. Begin 2020 heeft het fonds dan ook een geactualiseerd herstelplan ingediend bij DNB. Uitkomst van dit herstelplan was dat de beleidsdekkingsgraad van het fonds zich naar verwachting binnen de voorgeschreven periode van tien jaar herstelt tot het niveau van het vereist vermogen. DNB heeft dit herstelplan inmiddels goedgekeurd.

Oordeel van de externe actuaris over de financiële positie

De waarmerkend actuaris beoordeelt de financiële positie per 31 december 2019 als slecht omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Toekomstparagraaf

In het verslagjaar heeft CRH de distributiebedrijven verkocht. Deze ondernemingen hebben vervolgens een overeenkomst gesloten met CRH Pensioenfonds waarin is overeengekomen dat zij de deelname kunnen voortzetten. In 2018 was Van Neerbos Bouwmarkten reeds verkocht. Met deze onderneming is een overeenkomst gesloten op grond waarvan de deelname aan CRH Pensioenfonds tot medio 2020 kan worden voortgezet.

In de loop van 2020 heeft het bedrijfstakpensioenfonds voor de Handel in Bouwmaterialen aangekondigd de vrijstellingen die gelden voor een aantal aangesloten ondernemingen in te trekken. Het bestuur van Stichting CRH Pensioenfonds heeft hiertegen bezwaar aangetekend.

De verkoop van deze bedrijven heeft gevolgen voor het aantal actieve deelnemers van het pensioenfonds en daarmee ook voor het financiële draagvlak van het fonds. De werkgever heeft in samenwerking met het pensioenfonds een onderzoek gestart naar de wijze waarop de pensioenregeling binnen de CRH bedrijven zo goed mogelijk kan worden uitgevoerd. Hierbij staan in principe alle mogelijke opties open waarbij ook de overgang naar een nieuw pensioenstelsel een belangrijk aandachtspunt is.

Medio 2019 leken veel pensioenfondsen af te stevenen op een verlaging van de pensioenen. Dit leidde tot veel maatschappelijke onrust. Omdat deze onrust ongewenst was bij de uitwerking van het nieuwe pensioenstelsel was dit voor Minister Koolmees aanleiding tot een tijdelijke aanpassing van de spelregels. Pensioenfondsen met een dekkingsgraad van boven de 90% kregen de ruimte om de dreigende pensioenverlagingen voor zich uit te schuiven.

De financiële positie van de pensioenfondsen is in de loop van 2020 als gevolg van de Coronacrisis verder verslechterd. Eind 2020 lijken grootschalige verlagingen van de pensioenen bij ongewijzigde regelgeving opnieuw onvermijdelijk. De argumenten die in 2019 leidden tot aanpassing van de spelregels doen echter nog steeds opgang. Ook in 2020 zal de roep om de pensioenen niet te hoeven verlagen weer sterk gaan klinken. CRH Pensioenfonds wil echter niet vooruitlopen op een hernieuwde aanpassing van de regels. De boodschap aan de deelnemers luidt dan ook nog steeds dat verlaging van de pensioenen per 1 januari 2021 onvermijdelijk lijkt tenzij de spelregels worden aangepast.

In 2019 werd een pensioenakkoord gesloten. Het streven is om in het jaar 2020 de uitwerking van het nieuwe pensioenstelsel af te ronden. De belangrijkste reden dat in het huidige pensioenstelsel de gedane toezeggingen onder druk staan is de lage rente. De introductie van een nieuw pensioenstelsel neemt deze onderliggende oorzaak niet weg. Er gaan met enige regelmaat stemmen op om met de ingelegde premies een kapitaal op te bouwen en pas op een later moment om te zetten in pensioenaanspraken. Hiermee worden de pensioenaanspraken minder gevoelig voor de rente. Gedurende de fase dat het pensioenkapitaal wordt opgebouwd is er echter minder zekerheid omtrent de hoogte van het bereikbare pensioen. Gelet op de huidige rentestand lijkt de verwachting gerechtvaardigd dat de te verwachten rendementen de komende jaren laag zullen zijn. Ook met een nieuw pensioenstelsel is dit een realiteit die niet uit het oog mag worden verloren.

Toekomstvoorspellingen zijn lastig te maken voor wat betreft de gevolgen van de Coronacrisis. Zeker is dat tot dusver het virus al voor een enorme economische schade heeft gezorgd. Een vaccin lijkt op korte termijn nog niet beschikbaar dus is de verwachting dat het virus nog lang onder ons kan zijn of na verloop van tijd opnieuw de kop op kan steken. Op den duur zal dit op enig moment leiden tot een nieuwe werkelijkheid van de post-corona economie. De gevolgen hiervan zullen nog lang merkbaar zijn in de pensioensector in Nederland.

Vaststelling door het bestuur op 18 juni 2020 te Amsterdam

Namens de werkgever:
F.A.J. Brouwer (voorzitter)

Namens de gepensioneerden:
R.J. Boesjes (bestuurslid)

Namens de werkgever:
A.N. Jager (bestuurslid)

Namens de werknemers:
P. Weeting (bestuurslid)

Verslag Verantwoordingsorgaan

Het bestuur van het CRH-pensioenfonds (PF) legt verantwoording over het door haar gevoerde beleid af aan het Verantwoordingsorgaan(VO). Het VO heeft t.a.v. een aantal met name in de Pensioenwet vermelde onderwerpen adviesrecht en kan ook ongevraagd adviezen aan het bestuur geven. Jaarlijks rapporteert het VO over haar bevindingen in het jaarverslag van het Pensioenfonds, waarop het bestuur van het PF op haar beurt een reactie geeft.

De samenstelling van het Verantwoordingsorgaan van Stichting CRH Pensioenfonds(VO) per 31 december 2019 is weergegeven op bladzijde 3 van dit jaarverslag. De mutaties van het VO zijn weergegeven op bladzijde 8.

Voor haar oordeel heeft het VO zich in hoofdzaak gebaseerd op:

- Een voorlopige versie van het jaarverslag 2019;
- 3 vergaderingen met het bestuur van het Pensioenfonds(PF);
- 14 besluitenlijsten van bestuursvergaderingen van het PF;
- Een samenvatting van de bevindingen van de Visitatiecommissie(VC).

Volgens de Pensioenwet (PW) dient het VO een oordeel te geven over:

1. Het handelen van het bestuur van het PF;
2. Het door het bestuur gevoerde beleid;
3. De beleidskeuzes van het bestuur betrekking hebbende op de toekomst;
4. Het VO geeft gevraagd en ongevraagd advies aan het bestuur t.a.v. specifieke in de PW vermelde onderwerpen.

Ad 1 Oordeel over het handelen van het bestuur.

Bezetting bestuur in combinatie met opleidingsniveau

In 2019 is er een redelijk hoog verloop geweest onder het bestuur, dat baart het VO zorgen.

Tegelijkertijd is er tijdig getracht om plaatsvervangers te vinden, dit is deels gelukt.

Het VO heeft er het volste vertrouwen in dat het bestuur er alles aan zal doen om de bezetting te vervolmaken en het opleidingsniveau op peil te houden. Het VO is te allen tijde van mening dat er tijd en ruimte is om lastige onderwerpen uit te diepen en dat er actief geluisterd wordt naar voor het VO belangrijke onderwerpen en zorgen.

Het belangrijkste aandachtspunt voor ons blijft dat we een volledig bezet bestuur hebben. Door verkoop van een aantal van de CRH-ondernemingen is er kennis en talent vertrokken en het is noodzaak deze vacatures opnieuw volledig in te vullen en het kennisniveau op peil te houden.

Communicatie

Voor het VO is de communicatie naar de (gewezen)deelnemers, zeker in deze tijd, van essentieel belang. Met name rondom pensioenen, nu er een pensioenakkoord is en er potentieel het nodige gaat veranderen. Hier moeten deelnemers in worden meegenomen, ook al is het vaak een ver van mijn bed show. Pensioenen staan onder druk door de lage rentestanden, ook dit is een belangrijk onderwerp. Het doel is steeds dat begrepen wordt wat de veranderingen concreet betekenen. Zowel voor het pensioensysteem als de effecten voor de deelnemers. Immers pensioen is nog steeds een belangrijke arbeidsvoorwaarde, waar velen zich helaas pas in verdiepen als het ‘zover’ is. Onbekend maakt onbemind is het spreekwoord, en aan die onbekendheid, daar wil het VO juist aan werken.

Dat was een reden dat we communicatie dit jaar extra aandacht hebben gegeven, vanuit onze rol als VO. Een aantal afspraken zijn direct ingevoerd: we lezen tegenwoordig vooraf de uitgaande brieven mee, die door het pensioenfonds aan deelnemers gestuurd worden. Ons gaat het dan om de menselijke dialoog, en begrip van de boodschap. Het was de wens van alle partijen om vooraf af te stemmen hierover, om een zo goed mogelijke brief te kunnen sturen. Een ander initiatief is om vaker na te denken, binnen het VO, over communicatie en ons hierover te laten adviseren door deskundigen op het gebied van moderne communicatie. Ook hebben we besproken dat het CRH-pensioenfonds meer

aan actieve communicatie moet doen, persoonlijker. Dicht op de klanten, naar de klanten toe. Bijvoorbeeld als er belangrijke zaken spelen, maar ook om sessies te organiseren om iedereen te informeren o.b.v. interactie en vragen te kunnen stellen. Al met al een hoop onderwerpen om elkaar scherp op te houden qua communicatie. Voor het VO sowieso belangrijke onderwerpen om goed in de gaten te houden komende tijd, en de vinger aan de pols te houden, zodat iedereen zich betrokken voelt.

Ad 2 Oordeel over het gevoerde beleid

Opleidingsbeleid

Door de commissie Governance, deskundigheid en communicatie is een inventarisatie gedaan naar de deskundigheid van het bestuur en de afzonderlijke leden. Op basis hiervan is een opleidingsplan gemaakt dat ervoor moet zorgen dat tenminste twee bestuursleden niveau B bereiken op een bepaald deskundigheidsgebied.

Het VO is op de hoogte van het opleidings- en deskundigheidsbeleid van het bestuur. Er zijn in 2019 meerdere collectieve permanente educatiedagen geweest alsmede is er opvolging gegeven aan de individuele opleidingen voor bestuursleden.

Beleggingsbeleid

In 2019 is door de beleggingscommissie een beleggingsplan opgesteld. Hierin staan duidelijk de actie- en aandachtspunten voor de korte en lange termijn.

Tevens is ook gekeken naar het valutabeleid binnen de beleggingen. Ook wordt het risicoprofiel goed in de gaten gehouden.

Deze verdere professionalisering ziet het VO als groot pluspunt in het afgelopen jaar.

Het VO is ook tevreden dat de portefeuille iets boven benchmark presteert.

Risicomanagementbeleid

Aan het benoemen en inschatten van de diverse risico's worden steeds strengere eisen gesteld. Het VO ziet dan ook de formele vastlegging hiervan in een document als een noodzakelijke en positieve ontwikkeling. Tevens is het van belang e.e.a. regelmatig te spiegelen aan de hand van de actualiteit waar nieuwe risico's opdoemen, dan wel aan de weging van de risico's t.o.v. elkaar en of dit aanpassing behoeft. Op basis van de rapportage door de Visitatiecommissie (VC) is het advies om meer tijd te besteden aan het overleg tussen de Risicomanagementcommissie en de Beleggingscommissie.

IORP II

Door het bestuur is in navolging van het IORP II een beleidsplan sleutelfunctiehouders opgesteld en zijn deze functies ook ingevuld en ook weer gemuteerd n.a.v. de verkoop van CRH-distributie.

Dekkingsgraad, indexering en korten pensioenen

De dekkingsgraad op 31 december 2019 was 97,7%. Een jaar eerder was deze nog 98,3%. Bij deze stand van de dekkingsgraad kan er per 1 januari 2020 niet geïndexeerd worden. De reden voor de daling betrof met name de gedaalde rente. Maar aangezien de dekkingsgraad boven de kritieke dekkingsgraad van 91,2% ligt, behoeften de opgebouwde pensioenen niet verlaagd te worden per 1 januari.

De beleidsdekkingsgraad (de gemiddelde dekkingsgraad over 12 maanden) was per 31 december 2019 95,3%. Het minimaal vereist vermogen voor het CRH-pensioenfonds is 104,2%; deze wordt dus niet gehaald op 31 december 2019. Het vereist eigen vermogen voor het CRH-pensioenfonds is 116,2%, deze wordt bij lange na niet gehaald. De noodzaak dat het CRH-pensioenfonds in de toekomst moet gaan korten wordt derhalve steeds aannemelijker.

Indien de beleidsdekkingsgraad op 31 december vijf achtereenvolgende jaren niet minimaal de waarde van 104,2% bereikt, moet er gekort worden op de pensioenen. Dit is bij een ongewijzigde situatie voor het CRH-pensioenfonds aan de orde vanaf 1 januari 2021. Daar de verwachting is dat de rente op korte

termijn niet zal stijgen, zou een mogelijke oplossing gezocht kunnen worden in een andere verhouding tussen vast rentende waarden en aandelen, waarbij een iets hoger risico een hoger rendement mogelijk maakt. Het VO adviseert het bestuur te onderzoeken of een degelijke keuze gesteund wordt door de deelnemers.

Het VO gaat ervan uit dat het bestuur alles in het werk zal stellen om het korten van de pensioenen te voorkomen.

Nb. met de kennis van nu (mei 2020) ziet het naar uit dat een korting per 1 januari 2021 niet te voorkomen is.

Pensioenopbouw 2020

Het bestuur van CRH-pensioenfonds was genoodzaakt de pensioenopbouw met ingang van 1 januari 2020 te verlagen. De opbouw gaat van 1,875% naar 1,5%. Het betreft hier een grote daling van het opbouwpercentage, maar het pensioenbestuur moet de belangen van alle belanghebbenden vertegenwoordigen en is uitgegaan van een minimale premiedekkingsgraad van 90%. Dit sluit aan bij het niveau vanaf waar de opgebouwde pensioenen niet gekort hoeven te worden. Gevolg is echter wel, dat over 2020 minder pensioen wordt opgebouwd, dan het beoogde fiscale maximum.

Ad 3 Oordeel over toekomstige beleidskeuzes

In juni 2019 is er een pensioenakkoord gesloten tussen kabinet, vakcentrales en werkgevers. Dit nieuwe stelsel zal komende jaren zorgen voor grote veranderingen in ons pensioenstelsel. Het bestuur zal zich hier goed op moeten voorbereiden.

Het VO maakt zich ernstig zorgen over de toekomst van het CRH-pensioenfonds.

In 2019 heeft er wederom geen indexatie van de pensioenen kunnen plaatsvinden, waardoor de opgebouwde pensioenen weer zijn achtergebleven ten opzichte van de prijsontwikkelingen in de markt. Ook de vooruitzichten voor de komende jaren zijn niet hoopvol, zeker met de kennis van nu (mei 2020).

Door de verdere daling van de actuele dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad is de kans aanzienlijk dat de opgebouwde pensioenen moeten worden verlaagd in de komende jaren, als de beleidsdekkingsgraad eind 2020 niet boven de vereiste waarde ligt.

Doordat de pensioenpremie niet kostendekkend is, is de pensioenopbouw in 2020 verlaagd van 1,875% naar 1,5%. Dit heeft direct gevolgen voor de pensioenopbouw van de actieve deelnemers. De huidige vaste pensioenpremie geldt nog tot en met 31 december 2021.

Ook de verkoop van de Van Neerbos Groep en BMN Bouwmaterialen heeft directe gevolgen voor de toekomst van het CRH-pensioenfonds en baart ons zorgen. Niet alleen omdat de omvang van het CRH-pensioenfonds hierdoor aanzienlijk wordt verkleind, waardoor de kosten per deelnemer aanzienlijk gaan stijgen, maar ook om de continuïteit van het pensioenfonds en het vervullen van essentiële functies binnen het pensioenbestuur, de pensioenraad en het verantwoordingsorgaan.

Het VO dringt er dan ook zeer op aan om zo snel mogelijk, in overleg met alle betrokken partijen, diverse scenario's uit te werken, waardoor het CRH-pensioenfonds ook in de toekomst toekomstbestendig kan zijn en blijven, waarbij een marktconforme en betaalbare pensioenregeling het uitgangspunt moet zijn. Het VO gaat ervan uit dat zij betrokken wordt bij het uitwerken van diverse scenario's.

Ad 4 Adviezen

Het VO heeft een positief advies uitgebracht op de door het bestuur voorgestelde wijziging van de klachtenregeling.

Het VO heeft een positief advies uitgebracht over de aanstelling van nieuwe bestuursleden en de leden van de Visitatiecommissie.

Conclusie

Het VO is van mening dat het pensioenfonds op professionele wijze bestuurd wordt, en dat op adequate wijze gereageerd wordt op adviezen van de VC en het VO.

Reactie van het bestuur op verslag verantwoordingsorgaan

Het bestuur van CRH Pensioenfonds heeft met belangstelling kennis genomen van het verslag van het verantwoordingsorgaan over het boekjaar 2019. De toon van het verslag wordt als positief kritisch ervaren waarbij aandacht wordt gegeven aan de thema's die ook door het bestuur als belangrijk worden gekwalificeerd. Hieronder zal puntsgewijs op de belangrijkste bevindingen en aanbevelingen van het verantwoordingsorgaan worden ingegaan.

Oordeel over het handelen van het bestuur

Het bestuur deelt de zorg van het verantwoordingsorgaan ten aanzien van de bezetting van het bestuur. Het verloop binnen het bestuur is recentelijk inderdaad groot geweest als gevolg van de verkoop door CRH van een aantal bedrijfsonderdelen. De bezetting van het bestuur is inmiddels een vast agendapunt tijdens elke bestuursvergadering. Het bestuur doet er alles aan om de bezetting zo snel mogelijk weer op peil te krijgen en kan hierbij rekenen op de volledige medewerking vanuit de werkgever.

Verder vraagt het verantwoordingsorgaan meer aandacht voor de communicatie richting deelnemers. Het bestuur kan zich vinden in deze aanbeveling. Voor het komend jaar staan o.a. aanpassing van de website en actualisering van de website op het programma. Overigens vindt er naast de wettelijk vereiste communicatie in de praktijk veel persoonlijke communicatie plaats met name in het proces in aanloop naar de pensionering. Vanuit de HR-contactpersonen hebben wij begrepen dat dit zeer gewaardeerd wordt door de deelnemers.

Oordeel over het gevoerde beleid

Het verantwoordingsorgaan doet de aanbeveling om meer tijd te besteden aan het overleg tussen de risicomanagementcommissie en de beleggingscommissie. De voorzitters van de betreffende commissies kunnen zich vinden in deze aanbeveling en zijn voornemens bij het opstellen van de agenda's voor de gezamenlijke vergaderingen voldoende tijd te reserveren voor de gezamenlijk te bespreken onderwerpen.

De financiële positie van het pensioenfonds is broos en de kans dat de opgebouwde pensioenen moeten worden verlaagd is zeer groot. Het verantwoordingsorgaan adviseert het bestuur te onderzoeken of het mogelijk is het risico van de beleggingsportefeuille wat te verhogen zodat een wat hoger verwacht rendement gerealiseerd kan worden. Het bestuur begrijpt deze gedachte maar wil er nadrukkelijk op wijzen dat het vergroten van het risico niet is toegestaan zolang het pensioenfonds in herstel verkeert. Bovendien heeft de recente historie uitgewezen dat aandelenkoersen ook bijzonder volatiel kunnen zijn zodat dit ook tot een grotere korting van de pensioenen zou kunnen leiden. Het bestuur kiest er voor om juist in tijden van onzekerheid vast te houden aan haar langetermijnbeleid en wil er voor waken zich om zich onder druk van crisissomstandigheden te laten verleiden tot paniekvoetbal.

Oordeel over de toekomstige beleidskeuzes

Het verantwoordingsorgaan geeft aan zich zorgen te maken over de toekomst van het pensioenfonds. Enerzijds wijst men hierbij op de gevolgen van de slechte financiële positie van het pensioenfonds en anderzijds op de gevolgen van de verwachte terugloop van het aantal actieve deelnemers als gevolg van de verkoop van de bouwmarkten en de bouwmaterialentak.

De lage rente is zowel oorzaak van de lage dekkingsgraad als van de verlaging van de pensioenopbouw voor het jaar 2020. Dit is een economische realiteit waar alle pensioenfondsen mee te kampen hebben. Dit heeft geleid tot een situatie waarin de komende jaren geen indexering van de pensioenen verwacht mag worden. Bovendien zal bij een gelijkblijvend niveau van de rente ook de beoogde pensioenopbouw voor het jaar 2021 waarschijnlijk niet kunnen worden toegekend. Met deze omstandigheden hebben de meeste pensioenfondsen in Nederland te kampen. Dit zet naar het oordeel van het bestuur de toekomst van CRH Pensioenfonds niet extra onder druk.

De verwachte daling van het aantal actieve deelnemers is een zaak specifiek voor CRH Pensioenfonds. Dit zal leiden tot een stijging van de kosten per deelnemer. Hoewel de huidige kosten per deelnemer zeer laag zijn is dit een belangrijk aandachtspunt in de communicatie. Een ander punt is dat voor de werving van functies binnen het bestuur en verantwoordingsorgaan in een kleinere vijver moet worden gevist.

Ook vanuit de toezichthouder kan druk ontstaan bij een krimpend pensioenfonds. Het bestuur zal zich zorgvuldig verdiepen in de mogelijke scenario's die zich hierbij aandienen. De evenwichtige afweging van de belangen van alle groepen deelnemers staat hierbij voorop.

Adviezen

Het bestuur heeft dit jaar positieve adviezen ontvangen ten aanzien van de klachtenregeling en de voorgenomen benoeming van nieuwe bestuursleden en leden van de visitatiecommissie. Het bestuur wil graag haar dank uitspreken voor het vertrouwen dat zij in het afgelopen van het verantwoordingsorgaan heeft ontvangen. Het bestuur streeft er naar dit vertrouwen ook in het komend jaar wederom waar te kunnen maken en gezamenlijk, ieder van uit zijn eigen rol, het hoofd te kunnen bieden aan de grote uitdagingen waarvoor de pensioensector in het algemeen en CRH Pensioenfonds in het bijzonder zich gesteld ziet.

Samenvatting van het verslag van de visitatiecommissie

De Visitatiecommissie (VC) heeft van het bestuur de opdracht gekregen om het functioneren van (het bestuur van) het fonds over boekjaar 2019 kritisch te bezien. De VC heeft bij de uitvoering van de visitatie de wettelijke voorschriften in acht genomen en het functioneren onder andere getoetst aan de normen zoals opgenomen in de Code Pensioenfondsen 2018 (hierna: “de Code”). De VC heeft haar oordeel gebaseerd op de haar ter beschikking gestelde stukken en op interviews die de VC heeft gehouden met een aantal personen betrokken bij het fonds (het bestuur, het verantwoordingsorgaan, het pensioenbureau en adviseurs).

Hoofdconclusie

De VC oordeelt positief over het beleid van het bestuur en de algemene gang van zaken binnen het fonds. Het (bestuur van het) fonds opereert op een professioneel niveau en is zeer toegewijd. Mede gezien het grote aantal wisselingen binnen het bestuur is dit een zeer goede prestatie.

Op het centrale uitgangspunt van artikel 105 van de Pensioenwet, het op evenwichtige wijze vertegenwoordigen van alle belanghebbenden, functioneert het bestuur in de ogen van de VC heel goed.

Hieronder treft u, aan de hand van de acht thema’s zoals in de Code opgenomen, de samenvatting aan van de bevindingen van de VC betreffende het jaar 2019.

Thema 1. Vertrouwen waarmaken

De VC constateert uit (de verslaglegging van) de verschillende besluitvormingsprocessen die in 2019 hebben plaatsgevonden dat de belangen van alle bij het fonds betrokken belanghebbende goed en evenwichtig worden afgewogen. Daarbij heeft het bestuur oog voor de wensen van de verschillende belanghebbenden, maar vormt het bestuur daarover zelf een oordeel op basis van hetgeen het bestuur de beste afweging van alle belangen acht.

De relatie van het bestuur met de verschillende commissies, adviseurs en ook het pensioenbureau verloopt goed. Het bestuur is in staat om kritische vragen te stellen en de benodigde countervailing power te bieden. Dit geldt ook binnen de commissies.

Aanbevelingen/opmerkingen

Een belangrijk thema in 2019 was (en is nog steeds) de toekomst van het fonds. Met name door de verkoop van een aantal bedrijfsonderdelen zal het aantal actieve deelnemers in 2020 en 2021 aanzienlijk dalen. Hierdoor zullen kosten per deelnemer toe gaan nemen en zal het wellicht ook nog meer moeite gaan kosten om vrijgekomen bestuurszetels te vullen. Dit maakt dat het nadrukkelijker kijken naar de toekomst van het fonds (zoals ook het vorige visitatiejaar door de VC is aanbevolen) nog immer van belang is. Inmiddels heeft de werkgever het initiatief genomen om een werkgroep te starten (strategische heroriëntatie toekomst pensioenuitvoering). Hiervoor is een extern bureau ingeschakeld dat alle belanghebbenden (waaronder het fondsbestuur en het verantwoordingsorgaan) hierover bevraagt. De VC raadt het fonds aan om nauw betrokken te blijven bij dit proces en een duidelijk standpunt in te nemen over de naar de mening van het bestuur beste toekomstoptie voor de pensioenregeling en het pensioenfonds.

Het is voorzienbaar dat het fonds, gezien de huidige stand van de dekkingsgraad en de huidige stand van de wetgeving, per einde 2020 een korting op de pensioenen zal moeten uitvoeren omdat het fonds dan 5 jaar lang een dekkingsgraad onder het minimaal vereist vermogen heeft. Naar de huidige situatie zou de benodigde korting fors kunnen zijn. Op

dit moment is nog niet duidelijk of het bestuur in dat geval voornemens is deze korting uit te smeren en zo ja over welke periode (maximaal 10 jaar). Het bestuur zal bij het besluit daarover de belangen van de verschillende belanghebbenden goed moeten afwegen. Het uitsmeren van de korting is uitvoeringstechnisch gecompliceerd en vraagt een goede voorbereiding, bij het besluit daarover derhalve om dit onderwerp tijdig op de agenda te zetten.

Risicomanagement

De risicomanagementcommissie (RMC) is in 2019 voornamelijk bezig geweest met het updaten van de risicomatrix. In deze update van de risicomatrix is rekening gehouden met eerdere bevindingen van de VC en is de matrix aangevuld met niet-financiële risico's. Dit heeft veel tijd in beslag genomen. Hierdoor is in 2019 minder oog geweest voor andere thema's en onderwerpen naast de risicomatrix. De VC raadt aan hierin een goede balans te vinden.

De VC constateert dat de gezamenlijke vergaderingen van de RMC met de beleggingscommissie (BC) te kort lijken. Er lijkt te weinig tijd om alle onderwerpen die geagendeerd worden af te ronden, hetgeen ook in verschillende interviews die door de VC zijn gehouden werd bevestigd. De VC doet de aanbeveling om meer tijd te reserveren voor de gezamenlijke vergaderingen of deze meer frequent te laten plaatsvinden zodat ieder onderwerp aan bod kan komen.

Voorts beveelt de VC aan dat de risicomanager rechtstreeks contact heeft met de vermogensbeheerder. Nu loopt het contact via de BC. Een rechtstreeks contact voorkomt eventuele "ruis op de lijn" en werkt in het voordeel van efficiency.

Thema 2. Verantwoordelijkheid nemen

De huidige leden van de BC erkennen dat de huidige externe adviseur en tevens voorzitter van de BC veel kennis huis heeft. Het risico bestaat hier dat key-man risk binnen de BC kan ontstaan bij deze externe adviseur. Ondanks dat de BC evenwichtig in elkaar zit en leden elkaar goed aanvullen, blijft het daarom belangrijk om het kennisniveau van alle leden van de BC goed op peil te houden.

Aanbevelingen

In voorgaande jaren werd de relatie met de vermogensbeheerder nog wel eens als lastig ervaren. Dit leek voornamelijk veroorzaakt te worden door, in de ogen van het bestuur, gebrekkige informatielevering. De dienstverlening met de vermogensbeheerder is via het fiduciaire contract aangepast met de mogelijkheid om ook gebruik te maken van externe managers, waarbij NNIP zowel de externe manager selectie doet als ook de monitoring van de managers. Door het gebruik van externe managers is het moeilijker gebleken om informatie in een standaard format te verkrijgen. Het is belangrijk om vooraf voor ogen te hebben wat de standaard vereiste informatie is die de externe manager zal moeten leveren en de VC beveelt dan ook aan om dit duidelijk vast te leggen in de SLA om verrassingen en hiaten in informatielevering te voorkomen.

Thema 3. Integer handelen

Het fonds zoekt met betrekking tot de cultuur van integriteit en compliance aansluiting bij het strenge beleid zoals dat van toepassing is bij de werkgever. Zo zijn de Zakelijke Gedragscode en de richtlijnen van CRH van toepassing binnen het integriteitsbeleid van het pensioenfonds en staat de CRH Hotline ook open voor het pensioenfonds. De VC is van mening dat het fonds daarmee op een goede wijze voldoet aan de eisen die aan integriteit en compliance worden gesteld.

Aanbevelingen

De voorzitter van het pensioenfonds vervult binnen het pensioenfonds de rol van compliance officer. Hiertegen bestaat geen bezwaar, alleen zou volgens de VC nog verankerd moeten worden op welke wijze (indien dit aan de orde zou zijn) de compliance van de voorzitter getoetst wordt. Een ander optie is om voor de rol van compliance officer een externe partij in te schakelen.

Thema 4. Kwaliteit nastreven

De VC heeft geconstateerd dat ondanks de vele wisselingen die er in 2019 in het bestuur en bij de adviseurs hebben plaatsgevonden, het bestuur erin is geslaagd het professionele niveau van functioneren te handhaven. Alhoewel er veel kennis vertrokken is en dit als zeer negatief werd ervaren, heeft het bestuur ervoor gezorgd dat dit goed werd opgevangen en stond het bestuur open voor de positieve kant van de wisselingen (nieuwe gezichtspunten; "frisse blik").

Ook heeft het bestuur, zoals vorig jaar door de VC aanbevolen, op een meer structurele basis contacten met de pensioenbranche gelegd.

Aanbevelingen

Ook in 2019 zien we dat de bestuursleden onderling op een open, constructieve en goede manier samenwerken. Er is sprake van een open cultuur waarin ruimte is voor ieders inbreng. De bestuursleden afzonderlijk investeren veel tijd en energie in hun rol als bestuurslid. Wel wil de VC een aanbeveling doen ten aanzien van de notulen. Deze zijn heel uitgebreid en geven goed weer wat alle overwegingen bij een besluit zijn geweest. Een laatste slag zou geslagen kunnen worden door voor de meest relevante besluiten de overwegingen die daartoe hebben geleid (de overwegingen die het besluit dragen) expliciet op te nemen in de notulen.

Een punt waarop aansturing naar de mening van de VC achter blijft bij de overige (meer financieel gestoelde) aandachtspunten is het op de hoogte blijven van en tijdig kunnen inspringen op wijzigingen in wet- en regelgeving. De VC heeft in het vorige visitatierapport een aanbeveling gedaan om een jaarkalender op te stellen van wijzigingen in wet- en regelgeving. De VC constateert dat dit niet als zodanig is overgenomen, maar dat het fonds wel de jaarkalender van DNB in ogenschouw neemt. De VC beveelt aan om (ontwikkelingen in) wet- en regelgeving meer en op een meer structurele basis op de agenda te zetten. De VC heeft evenwel begrepen dat hiermee reeds is aangevangen.

Thema 5. Zorgvuldig benoemen

Aanbeveling

Eén van de (terugkerende) aandachtspunten is de diversiteit binnen het bestuur. De VC heeft geconstateerd dat het bestuur in de praktijk wel degelijk probeert om nieuwe (aspirant) bestuursleden aan te trekken die de diversiteit binnen het bestuur kunnen vergroten en kunnen laten voldoen aan de daaraan door de Code gestelde eisen. Het door de Code voorgeschreven stappenplan (gericht op diversiteit op basis van geslacht en leeftijd) is echter nog niet opgesteld. De VC beveelt dan ook aan een stappenplan op te stellen met daarin concrete doelstellingen om aan de diversiteitseisen in de Code te voldoen. De VC beveelt het fonds in het verlengde daarvan aan om te bezien waar mogelijk op andere punten aanscherping nodig is ten aanzien van het volledig voldoen aan de Code.

Thema 6. Gepast belonen

Aanbevelingen

Er is geen sprake van een beloning voor de interne bestuursleden. Hoewel dit bij met name een OPF vaker wordt gehanteerd is het VC van mening dat dit niet in lijn lijkt met de tijdsinspanning die het lid zijn van het bestuur van het fonds vergt. Het VC geeft dan ook ter overweging om ook interne bestuursleden te belonen. Dit zou, naast dat dit naar de mening van de VC meer recht zou doen aan de tijdsinspanning van de bestuursleden, mogelijk ook helpen om het bestuurslidmaatschap aantrekkelijker te maken voor potentiële kandidaten voor een bestuurszetel.

De VC beveelt voorts aan om in het uitbestedingsbeleid expliciet aandacht te besteden aan een beheerst beloningsbeleid bij de uitbestedingspartijen.

Thema 7. Toezicht houden en inspraak waarborgen

De VC constateert dat het bestuur de aanbevelingen van de VC als ook van het VO doorgaans overneemt en daar waar dat niet het geval is dit bewust doet en ook motiveert. Zo zijn dit jaar, zoals afgelopen jaar door de VC aangeraden, verdere stappen gemaakt ten aanzien van niet-financiële risico's, mede door de behandeling van de DNB-uitvraag 'risico-inventarisatie strategische risico's'.

Thema 8. Transparantie bevorderen

Aanbevelingen

Onder andere de financiële positie van het fonds en mogelijke pensioenverlagingen als gevolg daarvan vragen om communicatie van het fonds aan belanghebbenden. Zo zijn er meer onderwerpen waarbij tijdige en afgewogen communicatie van belang is. De VC beveelt het fonds aan om, in lijn met de Code, een beleid vast te stellen rond transparantie en communicatie, waarbij de informatiebehoefte van de belanghebbenden het uitgangspunt is.

De visitatiecommissie oordeelt op hoofdlijnen dat het bestuur van het fonds opereert op een professioneel niveau en dat op evenwichtige wijze de belangen van alle belanghebbenden, functioneert het bestuur in de ogen van de VC heel goed.

Reactie bestuur op de samenvatting van het verslag visitatiecommissie

Het bestuur van CRH Pensioenfonds heeft met belangstelling kennis genomen van het verslag van de visitatiecommissie over het boekjaar 2019. De visitatiecommissie heeft dit jaar aansluiting gezocht bij de principes zoals verwoord in de Code Pensioenfonds. Deze indeling van het visitatieproces heeft het fonds naast de aanbevelingen meer inzicht geleverd in de wijze waarop CRH Pensioenfonds invulling geeft aan de principes vanuit de Code Pensioenfonds en ook waar deze invulling nog ontbreekt. Het bestuur is onder de indruk van de gedegen wijze waarop de visitatiecommissie invulling aan haar opdracht heeft gegeven.

Op hoofdlijnen oordeelt de visitatiecommissie dat het bestuur van het fonds opereert op een professioneel niveau en dat op evenwichtige wijze de belangen van alle belanghebbenden worden behartigd. Het bestuur is verheugd over dit positieve oordeel dat raakt aan de kern van de opdracht die het bestuur zichzelf heeft gesteld.

Het verslag van de visitatiecommissie bevat verder een aantal aanbevelingen waarvan het bestuur nader zal beoordelen in hoeverre deze aanbevelingen op korte termijn kunnen worden opgevolgd. Een tweetal aanbevelingen springen er wat het bestuur echter qua impact en urgentie uit. Het voelt voor het bestuur als een steun in de rug dat de visitatiecommissie en het bestuur dezelfde prioriteiten lijken te delen.

De visitatiecommissie onderkent de toekomst van het pensioenfonds als een belangrijk thema. Door de verkoop van een aantal bedrijven zal het aantal actieve deelnemers de komende jaren sterk dalen. Hierdoor zullen de kosten per deelnemer toenemen en ook zal het wellicht lastiger worden om nieuwe bestuursleden te werven. Op initiatief van de werkgever is een werkgroep in het leven geroepen om een strategische heroriëntatie van de pensioenuitvoering uit te voeren. Een delegatie namens het bestuur van het pensioenfonds participeert in deze werkgroep. De toekomst van het pensioenfonds is bij uitstek een onderwerp waar evenwichtige belangenafweging van groot belang is.

Een tweede thema waarbij de aanbevelingen vanuit de visitatiecommissie volledig aansluiten bij de prioriteiten binnen het bestuur betreft de dreigende korting van de opgebouwde pensioen. Eind 2020 is het fonds gedurende een onafgebroken periode van 5 jaar in onderdekking. Op grond van de huidige regelgeving lijkt een korting van de opgebouwde pensioenen onafwendbaar. Het pensioenfonds is voornemens dit punt in de tweede helft van het 2020 te agenderen.

Voor wat betreft de overige aanbevelingen is het bestuur van mening dat deze belangrijke gezichtspunten bieden. Deze aanbevelingen zullen in de loop van het jaar 2020 besproken worden. Het bestuur zal hierbij nut en noodzaak afwegen tegen de benodigde inspanningen en investeringen.

Stichting CRH Pensioenfonds

Jaarrekening 2019

1. Balans per 31 december (na voorgestelde bestemming saldo van baten en lasten)

		2019	2018
	<i>Toelichting</i>	1.000 EUR	1.000 EUR
ACTIEF			
A. Beleggingen voor risico pensioenfonds	(2.1)		
1. Onroerend goed		23.034	18.494
2. Aandelen		283.937	224.645
3. Vastrentende waarden		601.534	527.597
4. Derivaten	(2.2)	839	195
B. Herverzekeringsdeel technische voorzieningen			
1. Garantiecontracten		18.744	17.675
C. Vorderingen en overlopende activa	(2.3)	927	1.959
D. Liquide middelen	(2.4)	5.989	5.214
		<u>935.004</u>	<u>795.779</u>
PASSIEF			
A. Stichtingskapitaal en reserves			
I. Overige reserves	(2.5)	-/- 22.376	-/- 13.551
B. Technische voorzieningen	(2.6)		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds		933.557	787.135
Herverzekeringsdeel voorziening pensioenverplichtingen		18.744	17.675
Overige technische voorzieningen		2.916	2.660
C. Schulden en overlopende passiva	(2.7)	2.163	1.860
		<u>935.004</u>	<u>795.779</u>
Actuele dekkingsgraad (in %)		97,7	98,3

2. Staat van baten en lasten 2019

		2019 1.000 EUR	2018 1.000 EUR
	<i>toelichting</i>		
BATEN			
A. Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)	(3.1)	27.164	26.722
B. Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	(3.2)	123.926	-/- 19.127
C. Overige baten	(3.3)	94	0
		<u>151.184</u>	<u>7.595</u>
LASTEN			
D. Pensioenuitkeringen	(3.4)	12.338	11.523
E. Pensioenuitvoeringskosten	(3.5)	906	853
F. Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds:	(3.6)		
- Pensioenopbouw		27.676	26.209
- Toeslagverlening		0	0
- Rentetoevoeging		-/- 1.895	-/- 1.940
- Onttrekking uit voorziening voor uitkeringen		-/- 12.208	-/- 11.474
- Onttrekking uit voorziening voor uitvoeringskosten		-/- 909	-/- 853
- Wijziging marktrente		150.386	38.794
- Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		58	-/- 3.037
- Wijziging overlevingsgrondslagen		-/- 18.413	-/- 7.792
- Wijziging technische grondslagen, opslag voor excassokosten		0	3.138
- Overgang naar nieuwe pensioenregeling		0	-/- 55
- Inkoop aanspraken vanuit overgangsregeling 55-min		1.940	1.512
- Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen		-/- 213	-/- 875
G. Mutatie overige technische voorzieningen	(3.7)	256	45
H. Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen		0	0
I. Saldo overdrachten van rechten	(3.8)	-/- 31	3.065
J. Overige lasten	(3.9)	118	104
		<u>160.009</u>	<u>59.217</u>
Saldo van baten en lasten		<u>-/- 8.825</u>	<u>-/- 51.622</u>

Bestemming van het saldo van baten en lasten

Het saldo van baten en lasten is ten laste gebracht van de overige reserves.

In duizenden euro

3. Kasstroomoverzicht over 2019

	2019 1.000 EUR	2018 1.000 EUR
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies	27.891	26.734
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	1.286	1.093
Betaalde pensioenuitkeringen	-/- 13.089	-/- 12.224
Betaald in verband met overdracht van rechten	-/- 1.255	-/- 4.158
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-/- 381	-/- 925
Ontvangen uitkeringen van herverekeraar	638	635
Betaalde premies herverekering	-/- 41	-/- 41
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	15.049	11.114
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	51.657	774.748
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	4.754	3.740
Aankopen beleggingen	-/- 70.643	-/- 788.099
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-/- 42	2
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-/- 14.274	-/- 9.609
Netto-kasstroom in jaar	775	1.505
Liquide middelen per 31 december	5.989	5.214
Liquide middelen per 1 januari	5.214	3.709
Mutatie liquide middelen	775	1.505

Toelichting op de jaarrekening

Bedragen in deze toelichting luiden in duizenden euro, tenzij expliciet anders aangegeven.

1. Algemene toelichting

1.1 Informatie over het pensioenfonds

Stichting CRH Pensioenfonds is opgericht in 1946 en is statutair gevestigd te Rijswijk. Het inschrijvingsnummer bij de Kamer van Koophandel is 41141392. Het doel van Stichting CRH Pensioenfonds is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerde deelnemers en hun nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden. Ook voorziet het fonds in voortzetting van de pensioenopbouw tijdens arbeidsongeschiktheid.

Korte beschrijving van de pensioenregeling

De pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een collectieve beschikbare premieregeling. De werkgever stelt jaarlijks een vaste premie ter beschikking. Deze premie wordt aangewend voor de aanspraken op basis van het pensioenreglement, de voor de uitvoering noodzakelijke uitvoeringskosten en de aan te houden buffers. Alle actuariële- en beleggingsrisico's zijn voor rekening van de verzekerden van het fonds. Door betaling van genoemde premie voldoet de werkgever aan al haar verplichtingen. De werkgever kan niet aansprakelijk gesteld worden voor een tekort van het fonds. Evenmin kan de werkgever aanspraak maken op enig overschot van het fonds. Wanneer het fonds financieel ernstig tekort komt, is het mogelijk dat de reeds opgebouwde aanspraken worden verlaagd.

Herverzekeringsbeleid

Het fonds heeft het nabestaanden- en wezenpensioen op risicobasis herverzekerd bij een externe, onder toezicht van DNB staande verzekeringsmaatschappij door middel van een stop-lossdekking. Het huidige contract is per 1 januari 2018 verlengd. Dit contract heeft een looptijd van vier jaar en eindigt op 31 december 2021.

1.2. Grondslagen bij de opstelling van de jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld op basis van de wettelijke bepalingen van Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en de Richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 610 Pensioenfonds.

Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde. Overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders vermeld. Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben.

1.3 Samenvatting van belangrijke grondslagen voor financiële verslaggeving

1.3.1 Continuïteit

De jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling

1.3.2 Valutaomrekening

Transactie in vreemde valuta worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen de functionele valutakoers op transactiedatum. Monetaire activa en passiva in vreemde valuta worden omgerekend tegen de functionele valutakoers op de balansdatum.

Koersverschillen die optreden bij de afwikkeling dan wel de omrekening van monetaire posten in vreemde valuta, worden verwerkt in de staat van baten en lasten.

De koers op balansdatum van de euro ten opzichte van de belangrijkste valuta is:

	2019	2018
US Dollar	1,12500	1,14315
Japanse Yen	121,9877	125,420700
Britse Pond	0,847330	0,89755

1.3.3 Salderen

Een actief en een post van het vreemd vermogen worden gesaldeerd in de jaarrekening opgenomen uitsluitend indien en voor zover:

- een deugdelijk juridisch instrument beschikbaar is om het actief en de post van het vreemd vermogen gesaldeerd en simultaan af te wikkelen; en
- het stellige voornemen bestaat om het saldo als zodanig of beide posten simultaan af te wikkelen.

1.3.4 Financiële instrumenten

Vrijwel alle activa en passiva van het pensioenfonds zijn financiële instrumenten.

Bij de eerste verwerking van een financieel actief of financiële verplichting wordt dit actief of deze verplichting gewaardeerd tegen reële waarde. De reële waarde is het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen terzake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn. De reële waarde van de financiële instrumenten is bepaald met behulp van beschikbare marktinformatie of schattingsmethoden. Bij deze schattingsmethoden wordt de reële waarde benaderd:

- door deze af te leiden uit de reële waarde van zijn bestanddelen of een soortgelijk instrument indien voor de bestanddelen ervan of een soortgelijk instrument wel een betrouwbare reële waarde is aan te wijzen; of
- met behulp van algemeen aanvaarde waarderingsmodellen en waarderingstechnieken.

De waardering na eerste verwerking hangt af van de classificatie van het financiële instrument.

Financiële activa als onderdeel van de beleggingsportefeuille

Deze categorie wordt na de eerste waardering gewaardeerd tegen reële waarde zonder aftrek van eventuele transactiekosten bij vervreemding. Baten of lasten die voortvloeien uit veranderingen in de reële waarde worden verwerkt in de staat van baten en lasten.

Overige vorderingen en financiële verplichtingen

Overige vorderingen en financiële verplichtingen dienen bij eerste verwerking te worden gewaardeerd tegen de reële waarde, onder aftrek van transactiekosten. Overige vorderingen en financiële verplichtingen dienen na eerste verwerking te worden gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Indien er geen sprake is van agio of disagio en transactiekosten is de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde van de vorderingen, gecorrigeerd voor eventuele waardeverminderingen indien er sprake is van oninbaarheid.

1.3.5 Schattingswijzigingen

In 2019 heeft een wijziging plaatsgevonden in de overlevingsgrondslagen van het fonds. Voor wat betreft de ervaringssterfte is overgestapt naar de meest actuele versie van het Mercer model, te weten Mercer ervaringssterfte 2019. Daarnaast is getoetst welke inkomensklasse voor de populatie van CRH pensioenfonds geldt. Op basis van deze toets is voor mannen overgestapt van inkomensklasse “hoog” naar inkomensklasse “hoog-midden” en voor vrouwen van inkomensklasse “hoog” naar inkomensklasse “midden”. Deze wijzigingen leidden tot een daling van de technische voorziening van 18.450. Op de dekkingsgraad van het fonds had dit een positief effect van circa 1,9%.

1.3.6 Beleggingen

Onroerend goed

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in indirect onroerend goed worden gewaardeerd tegen de beurskoers per balansdatum. Aandelen en participaties in instellingen welke niet beursgenoteerd zijn, worden gewaardeerd tegen intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de lokale grondslagen gebaseerde opgaven van de desbetreffende fondsmanagers.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in aandelen worden gewaardeerd tegen de beurskoers per balansdatum. Aandelen en participaties in instellingen welke niet beursgenoteerd zijn, worden gewaardeerd tegen intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de lokale grondslagen gebaseerde opgaven van de desbetreffende fondsmanagers.

Vastrentende waarden

Hieronder zijn opgenomen:

- Obligaties;
- Hypothecaire leningen, leningen op schuldbekentenis en andere waardepapieren met een vaste of variabele rente;
- Beursgenoteerde en niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in vastrentende waarden;
- Deposito's.

Beursgenoteerde obligaties en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in obligaties worden gewaardeerd tegen de beurskoers per balansdatum. Obligaties en participaties in instellingen die niet beursgenoteerd zijn, worden gewaardeerd tegen intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de lokale grondslagen gebaseerde opgaven van de desbetreffende fondsmanagers.

Hypothecaire leningen, leningen op schuldbekentenis en andere waardepapieren met een vaste of variabele rente worden gewaardeerd tegen de geschatte toekomstige netto kasstromen die uit de beleggingen zullen toevloeien, contant gemaakt tegen de geldende marktrente, rekening houdend met het risicoprofiel, waaronder het krediet- en liquiditeitsrisico, en de looptijd van de belegging.

Middels de beleggingsfondsen is er per 31 december 2019 niet belegd in CRH bedrijven.

Derivaten

Derivaten zijn financiële instrumenten die zijn afgeleid van meer traditionele producten zoals aandelen en obligaties. Voorbeelden van derivaten zijn valutatermijncontracten, interest rate swaps, futures, swaptions en credit default swaps. Derivaten worden gewaardeerd tegen reële waarde, te weten de relevante marktnotering per balansdatum, of als deze er niet is, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen.

De posities uit hoofde van derivatencontracten betreffen valutaderivaten en worden opgenomen onder de beleggingen. Deze zijn gebaseerd op de marktwaarde van de betreffende valuta op balansdatum.

1.3.7 Vorderingen, liquide middelen en schulden

Vorderingen die geen deel uitmaken van de beleggingsportefeuille, liquide middelen en schulden worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Bij de waardering van vorderingen wordt zo nodig rekening gehouden met waardeverminderingen wegens oninbaarheid.

1.3.8 Technische voorzieningen

De voorziening pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd tegen reële waarde. De reële waarde is bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente welke is gebaseerd op de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB.

De inschatting van de toekomstige kasstromen vindt plaats door rekening te houden met actuele overlevingsgrondslagen. Conform het advies van de actuaris heeft het bestuur besloten de voorziening pensioenverplichtingen voor het boekjaar 2019 te baseren op de prognosetafel AG2018. Deze tafel wordt gecorrigeerd op basis van leeftijdsafhankelijke correctiefactoren op basis van inkomensklasse “Hoog-midden” voor mannen en op inkomensklasse “midden” voor vrouwen volgens het Mercermodel 2019. Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van de op de balansdatum geldende pensioenreglementen en van de over de verstreken dienstjaren verworven aanspraken.

Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of over de aanspraken en ingegane pensioenen toeslag wordt verleend en in hoeverre dit zal gebeuren. Per 1 januari 2019 kon gelet op de financiële positie van het fonds geen toeslag worden verleend.

De bij de berekening van de technische voorziening voor uitgesteld nabestaandenpensioen voor actieve deelnemers en slapers in aanmerking genomen partnerfrequenties voor mannen en vrouwen zijn conform de overlevingstabellen van het AG over de waarnemingsperiode 1980-1985. Voor het uitruilbare nabestaandenpensioen is deze frequentie op pensioenleeftijd 68 gelijk aan 1. Voor de verzekering van het nabestaandenpensioen is aangenomen dat de partner drie jaar jonger is dan de verzekerde man en drie jaar ouder dan de verzekerde vrouw.

Voor uitgesteld wezenpensioen wordt de technische voorziening gelijk gesteld aan 1,5% van de technische voorziening voor uitgesteld nabestaandenpensioen.

De jaarlijkse pensioenopbouw van de arbeidsongeschikte deelnemers is begrepen in de opgebouwde aanspraken. Voor de toekomstige opbouw van deze deelnemers is in de voorziening pensioenverplichtingen begrepen de contante waarde van de toekomstige vrijgestelde premies. Hierbij wordt rekening gehouden met de mate van premievrije opbouw, die afhankelijk is van de mate van arbeidsongeschiktheid. Hierbij is ervan uitgegaan dat er geen revalidatie zal plaatsvinden. Tevens is rekening gehouden met de toekomstige schadelast voor zieke deelnemers op balansdatum die naar verwachting arbeidsongeschiktheid zullen worden verklaard. Met betrekking tot deze laatste categorie is de verplichting geschat op basis van ervaringscijfers. De premievrijstelling wordt gefinancierd door middel van een opslag van 3% van de bruto premie.

Met toekomstige excassokosten is rekening gehouden door de netto technische voorzieningen te verhogen met een opslag van 2,7%.

1.3.9 Herverzekerd deel technische voorziening

De technische voorziening voor risico van de herverzekeraar betreffen de aanspraken die bij Aegon zijn ondergebracht. De waarderingsgrondslagen van deze aanspraken zijn gelijk aan de fondsgrondslagen (zonder afslag voor krediet risico). Het herverzekeringsdeel technische voorzieningen (onderdeel van de passiva) is gelijk aan de technische voorzieningen voor risico van de herverzekeraar onder aftrek van de opslag voor excassokosten ad 2,7% die niet door de herverzekeraar wordt vergoed.

1.3.10 Grondslagen voor de staat van baten en lasten

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben.

Premiebijdragen

Als premiebijdragen worden verantwoord de op het boekjaar betrekking hebbende bijdragen van werkgevers en deelnemers welke voor het boekjaar zijn vastgesteld, respectievelijk bekend zijn geworden, waarbij rekening is gehouden met eventueel verleende premiekortingen en/of premieopslagen. Met toekomstige administratie- en excassokosten wordt rekening gehouden door een opslag te hanteren van 1,25% van de pensioengrondslagsom ter dekking van de administratiekosten en 2,3% van de netto premie in verband met toekomstige excassokosten.

Beleggingsresultaten

Beleggingsresultaten bestaan uit:

- Directe beleggingsopbrengsten
- Indirecte beleggingsopbrengsten
- In aftrek gebrachte kosten van vermogensbeheer
- In aftrek gebrachte transactiekosten

De directe beleggingsopbrengsten hebben betrekking op ontvangen huren, dividenden en rente. Huuropbrengsten worden lineair opgenomen gedurende de huurperiode. Dividenden worden in de staat van baten en lasten verwerkt indien het fonds daarop recht heeft verkregen en hun ontvangst waarschijnlijk is. Renteopbrengsten worden tijdsevenredig in de staat van baten en lasten verwerkt indien hun bedrag bepaalbaar is en hun ontvangst waarschijnlijk.

De indirecte beleggingsopbrengsten hebben betrekking op gerealiseerde en ongerealiseerde waardeinstijgingen of waardedalingen van de beleggingen.

De in aftrek gebrachte kosten van vermogensbeheer hebben betrekking op het beheer van de vastrentende en aandelen portefeuille gedurende de verslagperiode alsmede met de overige kosten van vermogensbeheer. De beheerfee is in mindering gebracht op de koersen van de fondsen en komen dus ten laste van de performance van de fondsen.

Pensioenuitkeringen

Pensioenen worden in de staat van baten en lasten opgenomen in de periode waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De kosten worden in de staat van baten en lasten opgenomen in de periode waarop zij betrekking hebben.

Saldo overdrachten van rechten

De bij overdracht van pensioenen bepaalde overdrachtswaarden zijn gebaseerd op de wettelijke berekeningsgrondslagen. De in- en uitgaande waardeoverdrachten worden toegerekend aan het verslagjaar waarin de bijbehorende pensioenaanspraken zijn verwerkt.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen

De mutatie voorziening voor pensioenverplichtingen bestaat uit de volgende componenten:

Pensioenopbouw: de kosten van één jaar inkoop; toerekening vindt plaats aan de periode waarin de opbouw van pensioenrechten plaatsvindt.

Toeslagverlening: de toeslag wordt als last verwerkt voor zover vóór balansdatum een besluit daartoe genomen is.

Rentetoevoeging: de voorziening wordt opgerent op basis van de nominale rente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur met een looptijd van één jaar.

Onttrekkingen voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten: de vrijval wordt ten gunste van het resultaat verwerkt in de periode waarin de lasten bij de berekening aan de voorziening waren voorzien.

Wijziging marktrente: het effect van de aanpassing van de marktrente gedurende het jaar op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur wordt ultimo het verslagjaar bepaald en in de staat van baten en lasten opgenomen.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten: het saldo van actuariële inkomende en uitgaande waardeoverdrachten wordt toegerekend aan de periode waarin zij betrekking hebben.

Wijziging overlevingsgrondslagen: het effect van wijziging uit hoofde van de overstap naar het meeste recente model 2019 voor ervaringssterfte van Mercer en de gewijzigde indeling binnen dit model van Mercer naar inkomensklasse “hoog-midden” voor mannen en inkomensklasse “midden” voor vrouwen.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen: effect als gevolg van diverse overige oorzaken.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten worden opgenomen in de periode waarop zij betrekking hebben.

1.4 Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld op basis van de directe methode. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten. Kasstromen in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers op transactiedatum. Het aan koersveranderingen toe te schrijven verschil tussen de in het kasstroomoverzicht gerapporteerde totale netto-kasstroom en de mutatie van de in de balans opgenomen geldmiddelen wordt afzonderlijk in het kasstroomoverzicht vermeld als onderdeel van de aansluiting tussen de netto-kasstroom en de balansmutatie van de geldmiddelen. Onder liquide middelen zijn opgenomen de bij banken aangehouden rekening-courantsaldi alsmede deposito's en callgelden.

2. Toelichting op de balans

2.1 Beleggingen

Het verloop van de beleggingen in 2019 is als volgt.

	Onroerend goed	Aandelen	Vastrentende waarden	Overige beleggingen	Totaal
	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR
Stand per 1 januari	18.494	224.645	527.597	-/- 943	769.793
Aankopen/ expiratie	660	42.791	23.329	3.863	70.643
Verkopen/ expiratie	0	39.427	12.230	0	51.657
Herwaardering	3.880	55.928	62.838	-/- 2.081	120.565
Stand per 31 december	23.034	283.937	601.534	839	909.344
Opgenomen op de balans onder beleggingen	23.034	283.937	601.534	839	909.344
Opgenomen op de balans onder overige passiva	0	0	0	0	0

Specificatie per regio	Totaal
	1.000 EUR
EU	500.698
Noord-Amerika	231.821
Azië/Pacific	44.492
Overige	132.333
Totaal	909.344

Specificatie per bedrijfstak	Aandelen+ Onr. goed	Vastrentende Waarden	Overige Beleggingen	Totaal
	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR
Overheid		128.681		128.681
Financiële instellingen	50.112	240.307	839	291.258
Nijverheid, handel, industrie	84.630	232.547		317.177
IT, telecom	66.752			66.752
Energie	25.444			25.444
Vastgoed	31.734			31.734
Overige	48.298			48.298
Stand per 31 december	306.970	601.535	839	909.344

De vastgoed- en aandelen en vast rentende waardenportefeuille zijn belegd in niet beursgenoteerde beleggingsfondsen.

2018

	Onroerend goed	Aandelen	Vastrenten- de waarden	Overige beleggingen	Totaal
	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR
Stand per 1 januari	0	268.118	509.469	669	778.256
Aankopen/ expiratie	19.147	181.897	585.145	1.910	788.099
Verkopen/ expiratie	0	200.442	573.306	0	773.748
Herwaardering	-/- 653	-/- 24.928	6.289	-/- 3.522	-/- 22.814
Stand per 31 december	18.494	224.645	527.597	-/- 943	769.793
Opgenomen op de balans onder beleggingen	18.494	224.645	527.597	195	770.931
Opgenomen op de balans onder overige passiva	0	0	0	1.138	1.138

Specificatie per regio	Totaal
	1.000 EUR
EU	398.527
Noord-Amerika	214.336
Azië/Pacific	39.402
Overige	117.528
Totaal	769.793

Specificatie per bedrijfstak	Aandelen+ Onr. goed	Vastrentende Waarden	Overige Beleggingen	Totaal
	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR
Overheid		98.052		98.052
Financiële instellingen	37.825	197.849	-/- 943	234.731
Nijverheid, handel, industrie	69.963	231.696		301.659
IT, telecom	48.760			48.760
Energie	19.835			19.835
Vastgoed	24.688			24.688
Overige	42.068			42.068
Stand per 31 december	243.139	527.597	-/- 943	769.793

Beleggingen naar waarderingmethode 2019

	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke Taxaties of afgeleid van marktnotering	NCW-berekening	Andere methode
Onroerend goed	30.601	0	0	0
Aandelen	270.171	0	0	0
Vastrentende waarden	582.061	0	24.594	0
Overige beleggingen	9.066	2.812	-/- 7.769	0
Totaal	891.899	2.812	16.825	0

Voor de waardering van de posten onroerend goed, aandelen en vastrentende waarden geldt dat deze ultimo 2019 volledig waren belegd in beleggingsfondsen. Deze fondsen kennen een jaarlijkse intrinsieke waardebeoordeling, dagelijkse toe- en uittredingsmomenten (met uitzondering van het hypotheekfonds) en hebben voornamelijk beursgenoteerde stukken in portefeuille. De waardering van de niet beurs genoteerde beleggingsfondsen vindt plaats op intrinsieke waarde. De bepaling van de reële waarde van de hypotheekportefeuille geschiedt door de toekomstige contractuele kasstromen te verdisconteren tegen de Aegon rente, rekening houdend met vervroegde aflossingen van de klant. Hierbij houdt Aegon rekening met het markttarief en wordt de waarderinggrondslag aangepast indien de Aegon rente buiten een bandbreedte van het markttarief van +/-25bps valt.

De post overige beleggingen betreft de valutaderivaten die het fonds heeft afgesloten om het valutarisico van de dollar, de yen en het pond af te dekken. De waardering van deze derivaten is gebaseerd op de marktwaarde van de valuta per balansdatum.

2.2 Derivaten

Het fonds maakt gebruik van derivaten om valutarisico's af te dekken. Naast de afdekking van de valutarisico's binnen de beleggingsfondsen, heeft het pensioenfonds aanvullend alleen de dollar aanvullend afgedekt. Het valutarisico van de Dollar bedroeg per 31 december 2019 strategisch maximaal 5% van de beleggingsportefeuille. Het is het beleid van het fonds om geen derivaten af te sluiten voor speculatieve doeleinden. Het kenmerk van derivaten is dat bij het aangaan van het contract veelal geen kasstromen plaatsvinden (waarde nihil) maar dat door de hoge mate van 'leverage' de waarde van de contracten nadien erg volatiel is en een grote impact kan hebben op het resultaat van het fonds. De volgende tabel laat de marktwaarde van de derivaten zien in relatie tot de onderliggende waarden. De onderliggende waarde is de maatstaf op basis waarvan waardeveranderingen worden gemeten en afgerekend.

	2019			2018		
	Actief	Passief	Onderliggende waarde	Actief	Passief	Onderliggende waarde
	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR
Valuta-swaps	839	0	49.379	195	1.138	33.092

2.3 Vorderingen en overlopende activa

Te vorderen premies werkgevers
 Te vorderen dividend belasting
 Te vorderen beheerfee NN Investment Partners
 Stand ultimo boekjaar

	2019	2018
	1.000 EUR	1.000 EUR
Te vorderen premies werkgevers	927	1.652
Te vorderen dividend belasting	0	158
Te vorderen beheerfee NN Investment Partners	0	149
Stand ultimo boekjaar	927	1.959

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan een jaar.

2.4 Overige activa

Liquide middelen ultimo boekjaar

2019	2018
1.000 EUR	1.000 EUR
5.989	5.214

Onder de liquide middelen zijn opgenomen de tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn. Deze rekeningen staan, met uitzondering van hetgeen als collateral is gestort, ter vrije beschikking van het fonds. Ultimo 2019 is er geen collateral gestort.

2.5 Stichtingskapitaal en reserves

Het verloop is als volgt:

Stand ultimo vorig boekjaar
Bestemming resultaat boekjaar
Stand ultimo boekjaar

2019	2018
1.000 EUR	1.000 EUR
-/- 13.551	38.071
-/- 8.825	-/- 51.622
-/- 22.376	-/- 13.551

De pensioenwet stelt eisen aan het eigen vermogen van pensioenfondsen. De voor het fonds relevante kengetallen in relatie tot de actuele dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad zijn als volgt.

	2019	2018
Minimaal vereist vermogen	104,3%	104,3%
Vereist vermogen	116,2%	118,0%
Actuele dekkingsgraad ultimo boekjaar	97,7%	98,3%
Beleidsdekkingsgraad ultimo boekjaar	95,3%	104,0%

De vermogenspositie van het pensioenfonds kan worden gekarakteriseerd als dekkingstekort. Voor de berekening van het vereist vermogen wordt gebruik gemaakt van een standaard model. De actuele dekkingsgraad wordt bepaald als het vermogen van het fonds gedeeld door de voorziening pensioenverplichtingen. De beleidsdekkingsgraad is gebaseerd op de ultimo maandstanden van de actuele dekkingsgraad over de afgelopen twaalf maanden.

Herstelplan

Per 1 januari 2015 is het nieuwe Financieel Toetsingskader in werking getreden en verviel het lopende herstelplan. Per 1 juli 2015 is een nieuw herstelplan ingediend bij DNB. Uit dit herstelplan bleek dat het pensioenfonds over voldoende herstelkracht beschikt om naar verwachting binnen de wettelijke termijn van tien jaar met de beleidsdekkingsgraad het niveau van het vereist vermogen te bereiken. Begin 2020 heeft op grond van de geraamde financiële positie een evaluatie van het herstelplan plaatsgevonden. Conclusie van deze evaluatie was dat er sprake is van een haalbaar herstelplan. In de loop van 2020 is het herstelplan goedgekeurd door DNB.

2.6 Technische voorzieningen

Voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds
Voorziening pensioenverplichtingen herverzekering
Overige technische voorzieningen
Stand ultimo boekjaar

2019	2018
1.000 EUR	1.000 EUR
933.557	787.135
18.744	17.675
2.916	2.660
955.217	807.470

Het verloop van de voorziening pensioenverplichtingen is als volgt:

Stand per 1 januari
Toevoeging pensioenopbouw
Indexatie en overige toeslagen
Rentetoevoeging
Onttrekking voor pensioenuitkeringen
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten
Wijziging marktrente
Mutatie overdracht van rechten
Aanpassing overlevingsgrondslagen
Wijziging opslag voor excassokosten
Overgang naar nieuwe pensioenregeling
Pensioenopbouw vanuit overgangsregeling 55-min
Overige mutaties
Stand per 31 december

2019	2018
1.000 EUR	1.000 EUR
787.135	743.508
27.676	26.209
0	0
-/- 1.895	-/- 1.940
-/- 12.208	-/- 11.474
-/- 909	-/- 853
150.386	38.794
58	-/- 3.037
-/- 18.413	-/- 7.792
0	3.138
0	-/- 55
1.940	1.512
-/- 213	-/- 875
933.557	787.135

De voorziening pensioenverplichtingen nam in het boekjaar toe van 787.135 per 31 december 2018 naar 933.557 per 31 december 2019. Naast de reguliere toevoeging van de pensioenopbouw en onttrekkingen voor uitkeringen en kosten was de belangrijkste oorzaak de daling van de marktrente waardoor de voorziening met 150.386 toenam. Als gevolg van de aanpassing van de overlevingsgrondslagen daalde de voorziening met 18.413.

De voorziening voor pensioenverplichtingen is naar categorieën van deelnemers als volgt samengesteld.

Actieven
Slapers
Gepensioneerden
Netto pensioenverplichtingen

2019	2018
1.000 EUR	1.000 EUR
390.985	335.539
323.046	252.543
219.526	199.053
933.557	787.135

Voorziening pensioenverplichtingen herverzekering
Het verloop van deze voorziening is als volgt.

Stand 1 januari
Mutaties boekjaar
Stand 31 december

2019	2018
1.000 EUR	1.000 EUR
17.675	17.658
1.069	17
18.744	17.675

Het verloop van de voorziening pensioenverplichtingen herverzekering in het jaar 2019 kan als volgt worden weergegeven:

Voorziening pensioenverplichtingen herverzekering

	2019	2018
	1.000 EUR	1.000 EUR
Stand 1 januari	17.675	17.658
Rentetoevoeging	-/- 41	-/- 45
Onttrekking wegens uitkeringen	-/- 582	-/- 571
Wijziging RTS	2.211	628
Wijziging overlevingsgrondslagen	-/- 378	-/- 145
Overige mutaties boekjaar	-/- 141	150
Stand 31 december	18.744	17.675

Deze post betreft bij Aegon herverzekerde pensioenen van deelnemers die tot 1 januari 2001 deelnamen in het pensioenfonds NBM Amstelland en per die datum deelnemer werden in het pensioenfonds Cementbouw. De pensioenregeling van NBM Amstelland was verzekerd bij Aegon. Deze deelnemers kregen een totaal-toezegging van het Pensioenfonds Cementbouw omdat het de bedoeling was dat de bij Aegon opgebouwde pensioenen zouden worden overgedragen naar het Pensioenfonds Cementbouw. Uiteindelijk is deze beoogde collectieve waardeoverdracht nooit geëffectueerd. De betreffende deelnemers krijgen vanaf de pensioendatum het pensioen uitbetaald inclusief het bij Aegon verzekerde pensioen. Aegon maakt het aldaar verzekerde pensioen vanaf de pensioendatum over aan CRH Pensioenfonds in haar rol als rechtsopvolger van Pensioenfonds Cementbouw. Op de voorziening pensioenverplichtingen herverzekering is de opslag voor excassokosten op de technische voorzieningen in mindering gebracht omdat deze opslag niet van de herverzekeraar wordt ontvangen.

Naar hun aard hebben de technische voorzieningen in het algemeen een langlopend karakter.

2.6.1 Overige technische voorzieningen

Voorziening Invaliditeitspensioen

Het verloop van de voorziening Invaliditeitspensioen is als volgt.

	2019	2018
	1.000 EUR	1.000 EUR
Stand 1 januari	1.118	1.208
Mutatie boekjaar	-/- 81	-/- 90
Stand 31 december	1.037	1.118

Deze voorziening omvat de contante waarde van de ingegane WAO-hiaatpensioenen. Deze voorziening heeft een overwegend langlopend karakter.

IBNR Arbeidsongeschiktheid

Het verloop van de voorziening IBNR is als volgt.

	2019	2018
	1.000 EUR	1.000 EUR
Stand 1 januari	1.542	1.407
Mutatie boekjaar	337	135
Stand 31 december	1.879	1.542

Deze voorziening heeft betrekking op schadegevallen als gevolg van arbeidsongeschiktheid die al wel is opgetreden maar nog niet bij het fonds is gemeld omdat gedurende de eerste twee jaar zieke werknemers door de werkgever worden doorbetaald. De omvang van de niet gemelde schade is geraamd op twee maal de jaarpremie voor voortzetting van de pensioenopbouw tijdens arbeidsongeschiktheid.

Deze voorziening nam in het verslagjaar toe met 337 (in 2018 met 135). Het verschil in toename wordt voornamelijk veroorzaakt door de gedaalde rente..

Totaal overige technische voorzieningen

	2019	2018
	1.000 EUR	1.000 EUR
Voorziening Invaliditeitspensioen	1.037	1.118
Voorziening IBNR Arbeidsongeschiktheid	1.879	1.542
Totaal overige technische voorzieningen	2.916	2.660

2.7 Schulden en overlopende passiva

	2019	2018
	1.000 EUR	1.000 EUR
Schulden pensioenactiviteiten:		
- Schulden aan werkgevers	29	121
- Te betalen loonheffing	281	273
- Te betalen advies- en administratiekosten	785	260
Schulden beleggingsactiviteiten:		
- Valutaderivaten	0	1.138
- Ontvangen collateral	530	0
- Te betalen beheerfee	514	0
Overige schulden	24	68
Stand ultimo boekjaar	2.163	1.860

De schulden en overlopende passiva hebben een looptijd van korter dan één jaar.

3. Toelichting op de staat van baten en lasten

3.1 Premiebijdragen

De premiebijdragen van de aangesloten ondernemingen en deelnemers zijn als volgt.

	2019	2018
	1.000 EUR	1.000 EUR
Werkgeversdeel	20.529	20.447
Werknemersdeel	4.597	4.603
Premie overgangsregeling 55-min	2.038	1.672
	27.164	26.722

De zuivere kostendekkende premie is als volgt opgebouwd.

	2019	2018
	1.000 EUR	1.000 EUR
Actuariële premie benodigd voor onvoorwaardelijke verplichtingen	27.925	26.402
Opslag voor het in stand houden van het eigen vermogen	5.138	5.043
Opslag voor uitvoeringskosten	558	573
Bijdrage aan voorwaardelijke onderdelen	0	0
Totaal kostendekkende premie	33.621	32.018

De ontvangen premie over 2019 (exclusief de overgangsregeling 55-min) bedraagt 25.126. De benodigde premie (inclusief solvabiliteitsopslag) bedroeg 33.621. Er was derhalve sprake van een tekort van 8.495. Na aftrek van de solvabiliteitsopslag resteert een tekort van 3.357.

Voor de toets op kostendekkendheid is de ex-ante kostendekkende toetspremie van belang. Deze bedraagt 23.498. De hier tegenover staande feitelijke premie (exclusief premie overgangsregeling 55-min) bedraagt 25.126 en is 1.628 hoger dan de kostendekkende toetspremie ad 23.498.

De feitelijke ontvangen premie na aftrek van de opslag voor administratiekosten bedraagt 24.568 (25.126 -/- 558). Actuarieel benodigd was 27.925. De premiedekkingsgraad komt daarmee op 88,0% (2018; 92,7%). Dit is beneden de door het bestuur vastgestelde ondergrens van 90%.

De ex-ante kostendekkende premie is als volgt opgebouwd.

	2019	2018
	1.000 EUR	1.000 EUR
Actuariële premie benodigd voor onvoorwaardelijke verplichtingen	13.595	13.558
Opslag voor het in stand houden van het eigen vermogen	2.501	2.590
Opslag voor uitvoeringskosten	564	576
Bijdrage aan voorwaardelijke onderdelen	6.838	6.972
Sub-totaal kostendekkende premie	23.498	23.696

3.2 Beleggingsresultaten

2019	Onroerend goed	Aandelen	Vastrenten- de waarden	Overige beleggingen +derivaten	Totaal
	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR
Direct resultaat	660	2.423	330	-/- 10	3.403
Waardeveranderingen	3.880	55.928	62.838	-/- 2.081	120.565
Korting -/- kosten vermogensbeheer	-/- 13	-/- 112	83	0	-/- 42
Totaal	4.527	58.239	63.251	-/- 2.091	123.926

2018	Onroerend goed	Aandelen	Vastrenten- de waarden	Overige beleggingen + derivaten	Totaal
	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR
Direct resultaat	0	3.474	73	-/- 10	3.537
Waardeveranderingen	-/- 653	-/- 24.929	6.289	-/- 3.522	-/- 22.815
Korting -/- kosten vermogensbeheer	0	45	106	0	151
Totaal	-/- 653	-/- 21.410	6.468	-/- 3.532	-/- 19.127

Kosten van vermogensbeheer

	2019 1.000 EUR	2018 1.000 EUR
Transactiekosten	0	83
Beheerfee, rechtstreeks aan vermogensbeheerder	782	364
Vermogensbeheerkosten toegerekend vanuit administratiekosten	165	168
Af: Korting beheervergoeding vermogensbeheerder	-/- 905	-/- 766
Saldo	42	-/- 151

3.3 Overige baten

	2019 1.000 EUR	2018 1.000 EUR
Batig saldo Stichting Aanvullingsfonds Cementbouw	94	0
	94	0

De stichting Aanvullingsfonds Cementbouw is in het jaar 2019 geliquideerd. Het batig saldo is hierbij door de vereffenaars conform de statuten toegedeeld aan Stichting CRH Pensioenfonds.

3.4 Pensioenuitkeringen

Ouderdomspensioen
Nabestaandenpensioen
Wezenpensioen
Arbeidsongeschiktheidspensioen

Aantallen	2019	2018
31-12-2019	1.000 EUR	1.000 EUR
1.129	9.802	9.302
331	2.356	2.062
47	79	47
29	101	112
1.536	12.338	11.523

3.5 Pensioenuitvoeringskosten

Pensioenbureau
Kosten pensioenadministratie pakket
Administratiekosten
Advies- en actuariskosten
Kosten accountant
Kosten juridisch adviseur
Kosten toezichthouders
Kosten beleggingsadvies
Opleidingskosten bestuur
Bestuur
Verantwoordingsorgaan
Visitatiecommissie
Diversen

Af: Toegerekend aan vermogensbeheerkosten
Totaal administratiekosten

2019	2018
1.000 EUR	1.000 EUR
496	446
86	79
25	23
258	240
48	52
8	7
59	61
48	82
13	10
3	2
9	1
18	18
0	0
1.071	1.021
-/- 165	-/- 168
906	853

De kosten van het pensioenbureau stegen van 446 in 2018 naar 496 in 2019. Deze stijging met 50 kan als volgt worden verklaard:

- Stijging personeelskosten pensioenbureau	17
- Stijging bijdrage IT-kosten	10
- Lagere bezettingsgraad pensioenbureau in 2018	21
- Saldo overige verschillen	<u>2</u>
- Totaal verschil kosten pensioenbureau	<u>50</u>

De kosten van het pensioenadministratiepakket namen met 13 toe van 79 in 2018 tot 86 in 2019. Belangrijkste oorzaak hiervan is de conform het contract doorgevoerde afbouw van de korting.

De post advies- en actuariskosten bedroeg 240 in 2018. In 2019 bedroeg deze post 258. Deze stijging met 18 wordt voornamelijk veroorzaakt door de kosten in verband met de uitgevoerde ALM studie.

De kosten voor beleggingsadvies daalden van 82 in 2018 naar 48 in 2019. Dit wordt veroorzaakt doordat in 2018 de gewijzigde strategische assetallocatie is geïmplementeerd.

Een deel van de administratiekosten wordt toegerekend aan de vermogensbeheerkosten. Dit betreft de kosten van de externe beleggingsadviseur, de helft van de kosten van de in 2019 uitgevoerde ALM-studie en een deel van de kosten van het pensioenbureau.

Overeenkomstig artikel 96 van de Pensioenwet wordt vermeld dat het pensioenfonds in het afgelopen jaar geen dwangsommen en boetes zijn opgelegd. De accountantskosten, zoals hierboven opgenomen

als onderdeel van de pensioenuitvoeringskosten, kunnen worden gespecificeerd zoals hieronder weergegeven.

	2019 1.000 EUR	2018 1.000 EUR
Controle van de jaarrekening	41	44
Audit in kader van gegevensaanlevering UWV	7	8
	48	52

3.6 Mutatie voorziening pensioenverplichtingen

	2019 1.000 EUR	2018 1.000 EUR
Stand per 1 januari	787.135	743.508
Pensioenopbouw	27.676	26.209
Toeslagverlening	0	0
Rentetoevoeging	-/- 1.895	-/- 1.940
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en –uitvoeringskosten	-/- 13.117	-/- 12.327
Wijziging rentetermijnstructuur	150.386	38.794
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	58	-/- 3.037
Wijziging uit hoofde van aanpassing levenskansen	-/- 18.413	-/- 7.792
Wijziging overige technische grondslagen	0	3.138
Overgang naar nieuwe pensioenregeling	0	-/- 55
Pensioenopbouw uit overgangsregeling 55-min	1.940	1.512
Overige mutaties	-/- 213	-/- 875
Stand per 31 december	933.557	787.135

De post pensioenopbouw betreft de kosten van één jaar diensttijdopbouw. Deze post is 43.627 hoger dan in 2018. Dit is voornamelijk het gevolg van de gedaalde rekenrente.

Er heeft per 1 januari 2019 evenals in 2018 geen toeslagverlening plaats gevonden.

De rentetoevoeging bedraagt -/- 0,235% (2018 -/- 0,260%) en betreft de éénjaarsrente uit de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur aan het begin van het boekjaar. De marktrente op basis van de rentetermijnstructuur behorend bij het profiel van de verplichtingen bedraagt per ultimo verslagjaar 0,8% (2018 1,50%) tegen 1,50% (2018 1,60%) aan het begin van het verslagjaar.

De omrekening naar de nieuwe rentetermijnstructuur is opgenomen in de post wijziging marktrente. Per saldo daalde de marktrente in 2019 met circa 0,7%-punt. Dit leidde tot een stijging van de voorziening pensioenverplichtingen van 150.386.

In 2019 vond een wijziging uit hoofde van aanpassing van de correctiefactoren op de overlevingskansen van het Actuarieel Genootschap plaats. Dit was het gevolg van de overgang naar de meest recente versie van het Mercer ervaringssterfmodel 2019. Bovendien is de indeling van de CRH populatie in inkomensklassen binnen dit model gewijzigd. Uit toetsing is naar voren gekomen dat de inkomensklasse voor mannen aangepast dient te worden van voor “hoog” naar “hoog-midden” en de vrouwen van “hoog” naar “midden”. Dit leidde tot een daling van de voorziening van 18.413.

De post overige mutaties bedroeg -/- 213 in het boekjaar 2019. Hierin zijn o.a. begrepen een positief resultaat op sterfte ad 1.603 en een negatief resultaat op arbeidsongeschiktheid ad 1.009.

3.7 Mutatie overige technische voorzieningen

Mutatie Voorziening Invaliditeitspensioen
Mutatie Voorziening Arbeidsongeschiktheid IBNR

2019	2018
1.000 EUR	1.000 EUR
-/- 81	-/- 90
337	135
256	45

De mutatie van de voorziening Invaliditeitspensioen betreft nagenoeg geheel de vrijval in verband met de in het boekjaar betaalde uitkeringen.

De toename van de mutatie voorziening IBNR Arbeidsongeschiktheid is te wijten aan de gedaalde rente. Hierdoor nemen de kosten van verleende premievrijstelling toe.

3.8 Saldo overdracht van rechten

Uitgaande waardeoverdrachten, regulier
Uitgaande waardeoverdrachten, kleine pensioenen
Inkomende waardeoverdrachten, regulier
Inkomende waardeoverdrachten, kleine pensioenen
Per saldo uitgaande overdrachten

2019	2018
1.000 EUR	1.000 EUR
1.101	4.158
154	0
922	1.093
364	0
-/- 31	3.065

3.9 Overige lasten

Afkopen
Premie herverzekering

2019	2018
1.000 EUR	1.000 EUR
77	63
41	41
118	104

Aantal personeelsleden

Bij het fonds zijn geen werknemers in dienst. De werkzaamheden worden verricht door werknemers die in dienst zijn bij CRH Nederland. De hieraan verbonden kosten zijn door CRH Nederland aan het fonds doorbelast.

Bezoldiging bestuurders

De bezoldiging in de vorm van een onkostenvergoeding voor de bestuurders bedraagt 3 (2018: 2).

Verbonden partijen

(a) *Identiteit van verbonden partijen*

Door het fonds worden de aangesloten werkgevers, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders tot de zogenaamde ‘verbonden partijen’ gerekend.

(b) *Transacties met bestuurders*

Er zijn geen leningen verstrekt aan noch is er sprake van vorderingen op (voormalige) bestuurders.

(c) *Overige transacties met verbonden partijen*

Verwezen wordt naar de uitvoeringsovereenkomst tussen fonds en werkgevers met betrekking tot de financiering van de aanspraken en de uitvoering van de regeling.

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Er is geen sprake van niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen.

Belastingen

De activiteiten van het fonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

4. Risicobeheer

Solvabiliteitsrisico

In het bestuursverslag is ingegaan op de beleidsmatige aspecten van het risicobeheer. In deze paragraaf worden de kwantitatieve en kwalitatieve toelichtingen op de posten in de balans opgenomen. Het bestuur houdt in nauwe samenwerking met de risicomanagementcommissie van het fonds toezicht op het beheersen van de risico's. Aan de hand van de vastgestelde risicomatrix zijn in het boekjaar de diverse risico's periodiek getoetst.

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen om te kunnen voldoen aan haar (toekomstige) pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten conform de richtlijnen welke bepaald zijn door de toezichthouder. De solvabiliteit wordt gemeten aan de hand van de actuele dekkingsgraad en het vereist vermogen. Onderstaand ziet u de solvabiliteit van het fonds berekend op basis van de door de toezichthouder voorgeschreven methodiek waarbij gekeken wordt naar beschikbaarheid van buffers ter dekking van de diverse risico's welke een impact hebben op de mate waarin het fonds in staat wordt geacht te kunnen voldoen aan haar toekomstige verplichtingen.

De actuele dekkingsgraad van het fonds daalde in het afgelopen boekjaar van 98,3% op 31 december 2018 tot 97,7% op 31 december 2019.

Vereist vermogen

Zoals hiervoor genoemd dient het fonds op grond van de pensioenwet te beschikken over een vereist vermogen. Hierbij wordt voor een zestal risicofactoren het effect gemeten van een onmiddellijke verandering op het vermogen.

1. Renterisico (S1)

Bij de bepaling van het renterisico wordt uitgegaan van de meest ongunstige wijziging van de rentetermijnstructuur (c.q. een daling van de rente) volgens een vastgestelde tabel. Een daling van de rente leidt tot een verhoging van de voorziening en tot een waardestijging van de vastrentende waarden. Het saldo van deze twee effecten vormen samen het renterisico.

Het renterisico is het risico dat de reële waarde van toekomstige kasstromen van een financieel instrument fluctueert als gevolg van wijzigingen in de marktrentetarieven. Het door het fonds gelopen risico wegens fluctuaties in de marktrentes heeft zowel betrekking op de vastrentende beleggingen als op de voorziening pensioenverplichtingen. Als de rente stijgt of daalt heeft dit effect op de marktwaarde van de beleggingen en de pensioenverplichtingen. De rentegevoeligheid van het fonds is afhankelijk van de gemiddelde looptijd van de vastrentende beleggingen ten opzichte van de gemiddelde looptijd van de pensioenverplichtingen. Het fonds beheerst het renterisico door de gemiddelde looptijd van de beleggingen te verlengen. Het fonds belegt hiertoe in een combinatie van Duration Matching Fondsen, bedrijfsobligatiefondsen en een hypotheekfonds. De Duration Matching fondsen kennen een M, een L en een XL variant met verschillende looptijden. Door de verhouding tussen deze drie looptijden te optimaliseren wordt de curve van 30% van de verplichtingen zo goed mogelijk nagebootst. Het curve risico wordt hiermee zo veel mogelijk beperkt. De mate van afdekking van het renterisico per 31 december 2019 op basis van marktrente wordt geraamd op 29,0%.

	2019	2018
Gemiddelde looptijd van vastrentende beleggingen	12,1	11,1
Gemiddelde looptijd van de pensioenverplichtingen	22,7	22,2

De gemiddelde looptijd van de pensioenverplichtingen is berekend rekening houdend met de door DNB gepubliceerde RTS ultimo boekjaar.

De gevoeligheid van het renterisico op de actuele dekkingsgraad van het fonds kan als volgt worden weergegeven.

	1% daling	1% stijging
Impact op de actuele dekkingsgraad 2019	-/- 12,1%	14,0%
Impact op de actuele dekkingsgraad 2018	-/- 12,5%	14,4%

2. Zakelijke waarden risico (S2)

De beleggingsportefeuille zakelijke waarden (aandelen) van het fonds staat bloot aan een marktprijsrisico dat voortvloeit uit onzekerheden omtrent de toekomstige waarde van de aandelen waarin is belegd. Het fonds beheerst het prijsrisico door middel van diversificatie en de in het mandaat aan de vermogensbeheerder vastgelegde maximale afwijkingen van de benchmark. Periodiek rapporteert de vermogensbeheerder aan de door het bestuur ingestelde beleggingscommissie. De beleggingscommissie rapporteert en adviseert periodiek aan het bestuur.

De aan te houden buffer houdt rekening met een effect van een daling van de zakelijke waarden aan de hand van een daling van de benchmark voor aandelen met 30% voor beursgenoteerde aandelen in ontwikkelde markten plus beursgenoteerd vastgoed, met 40% voor emerging markets en voor private equity, en een daling van de benchmark voor niet-beursgenoteerd onroerend goed met 15%. Tussen de hier onderscheiden risico's wordt een correlatie van 0,75 gehanteerd.

3. Valutarisico (S3)

Valutarisico is het risico dat de reële waarde van toekomstige kasstromen fluctueert als gevolg van wijzigingen in valutakoersen. De blootstelling van het fonds aan het risico van wijzigingen in valutakoersen heeft uitsluitend betrekking op de beleggingen van het fonds.

Het afdekkingsbeleid ziet er als volgt uit.

- Totale non-Euro valuta exposure (niet afgedekt):
 - 13,5% met bandbreedte van +3,0% (dus max. 16.5% aan non-Euro currency exposure; geen minimum)
- Ontwikkelde landen valuta exposure:
 - Maximaal 5% aan US\$ exposure
 - Maximaal 2.5% per overig individueel ontwikkelde landen valuta exposure
- Opkomende/Frontier landen valuta exposure:
 - Maximaal 1.5% per valuta
 - Voor Renminbi/Yuan geldt een valutamijet van maximaal 2.5% gezien de omvang van de marktkapitalisatie en economie van China.

De valutapositie voor en na afdekking kan als volgt worden weergegeven.

	2019			
	Beleggingen in vreemde valuta	Valuta afdekking	Netto- positie	Netto- positie
	1.000 EUR	1.000 EUR	1.000 EUR	%
US-Dollar	249.049	197.841	51.208	5,6%
Britse Pond	18.930	11.776	7.154	0,8%
Japanse Yen	17.983	11.726	6.257	0,7%
Overige valuta	93.451	16.079	77.372	8,5%
Sub-totaal	379.413	237.422	141.991	15,6%
Euro	532.126	-/- 237.422	769.548	84,4%
Totaal	911.539	0	911.539	100,0%

Uit de tabel blijkt dat, als gevolg van marktontwikkelingen, de positie in de dollar zich boven de bovengrens van 5,0% bevindt. In het eerste kwartaal van 2020 is de afdekking van de dollar aangepast en binnen de vastgestelde bovengrens van 5% gebracht.

De aan te houden buffer houdt rekening met een effect van een daling van de valutakoersen in ontwikkelde markten met 20% en in opkomende markten van 35%.

4. *Commodities (S4)*

De aan te houden buffer houdt rekening met een effect van een afwijking van de benchmark voor commodities met 35%.

5. *Kredietrisico (S5)*

Het Kredietrisico is het risico dat een tegenpartij de verplichtingen niet nakomt die voortvloeien uit een financieel instrument of een contract met een afnemer, waardoor financiële schade ontstaat. Het fonds staat bloot aan kredietrisico in verband met haar operationele activiteiten (voornamelijk premievorderingen en vorderingen op herverzekeraars) en beleggingsactiviteiten.

De aan te houden buffer voor dit risico wordt bepaald aan de hand van een veronderstelde stijging van de creditspreads waarbij onderscheid wordt gemaakt naar ratingklasse:

- Europese staatsobligaties met een AAA-rating geen stijging;
- Overige instrumenten met een AAA-rating, een stijging van 60 basispunten;
- Instrumenten met een AA rating, een stijging van 80 basispunten;
- Instrumenten met een A rating, een stijging van 130 basispunten;
- Instrumenten met een BBB rating, een stijging van 180 basispunten;
- Instrumenten met een lagere of zonder rating, een stijging van 530 basispunten.

Premievorderingen

Het debiteurenrisico wordt door het fonds beheerst met inachtneming van het vastgestelde beleid, procedures en controles van het fonds.

Vordering op herverzekeraar

In de balans is een vordering op Aegon opgenomen in verband met de vordering van herverzekerde pensioenaanspraken van actieve, gewezen en gepensioneerde deelnemers. Op deze post is geen afslag in verband met kredietrisico in mindering gebracht.

Beleggingen

Het kredietrisico dat voortvloeit uit de beleggingen wordt beheerst in overeenstemming met het beleid van het fonds. Het is het beleid van het fonds om uitsluitend beleggingstransacties af te sluiten met te goeder naam en faam bekend staande tegenpartijen.

Kredietrisico kan worden uitgedrukt in een creditrating. Creditratings variëren van AAA (zeer kredietwaardig) tot de laagste rating C. De verdeling van de vastrentende waarden naar creditrating is als volgt.

Credit Rating Klasse

	31 december 2019	31 december 2018
	1.000 EUR	1.000 EUR
AAA	90.973	63.150
AA	34.372	29.668
A	279.854	254.430
BBB	145.856	121.893
Lager dan BBB	50.116	47.939
Geen rating	5.484	13.869
Liquiditeiten begrepen in beleggingen	-/- 5.121	-/- 3.352
Totaal vastrentende waarden	601.534	527.597

6. Verzekeringstechnisch risico (S6)

Het verzekeringstechnisch risico is het risico dat voor de levenslange uitkeringen te weinig (of te veel) wordt voorzien. Het belangrijkste risico is het langlevensrisico. Het langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld door het fonds is verondersteld.

De waardering van de voorziening pensioenverplichtingen vindt plaats op grond van de prognosetafel AG2018 waarbij een leeftijdsafhankelijke tabel voor de afwijkende sterftekans van de populatie van het fonds is toegepast. Voor wat betreft deze correctiefactoren wordt gebruik gemaakt van het Mercermodel 2018 inkomensklasse “Hoog-midden” voor mannen en “midden” voor vrouwen. De verwachting is dat het langlevensrisico hiermee op adequate wijze in de waardering van de pensioenverplichtingen is verdisconteerd.

De verzekeringstechnische risico's betreffen drie risicofactoren die verband houden met sterfte. Het procesrisico, de sterfteonzekerheid (TSO) en negatieve stochastische afwijkingen (NSA). Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De risicofactoren TSO en NSA houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

7. Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat het fonds over onvoldoende liquiditeit beschikt om aan haar verplichtingen te kunnen voldoen. Omdat de inkomende geldstroom in de vorm van premies en directe beleggingsopbrengsten de uitgaande geldstroom in de vorm van uitkeringen, kosten en uitgaande waardeoverdrachten ruim te boven gaat, is het liquiditeitsrisico van het fonds te verwaarlozen. Wel bestaat het risico dat bij extreme marktontwikkelingen de contractuele betalingsverplichtingen uit hoofde van valutacontracten kunnen leiden tot gedwongen verkoop van beleggingen, waarbij niet altijd de beste prijs verkregen kan worden. Dit risico wordt gelijk aan 0 verondersteld.

8. Concentratierisico (S8)

Concentraties van risico's kunnen zich voordoen als gevolg van risico's ten opzichte van één debiteur of ten opzichte van een groep van debiteuren met zodanig vergelijkbare kenmerken dat hun mogelijkheden om aan hun verplichtingen te voldoen naar verwachting op vergelijkbare wijze worden beïnvloed door veranderingen in economische of andere omstandigheden. In het beleid van het fonds staat risicospreiding centraal. Door te beleggen in fondsen wordt een adequate mate van spreiding bewerkstelligd. Dit risico wordt gelijk aan 0 verondersteld.

9. Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het fonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door de Risicomanagementcommissie en het bestuur.

Het fiduciair vermogensbeheer is uitbesteed aan NN Investment Partners (NN IP). Met deze partij is een vermogensbeheerovereenkomst en een bijbehorend service level agreement gesloten. Jaarlijks verstrekt NN IP een ISAE 3402 rapport. Dit rapport wordt door het pensioenfonds beoordeeld. De uitvoering van de overeengekomen werkzaamheden wordt jaarlijks door de beleggingscommissie geëvalueerd. De beleggingscommissie rapporteert hierover aan het bestuur.

De pensioenadministratie wordt in eigen beheer gevoerd met behulp van het administratiepakket van AxyWare BV. Deze organisatie draagt tevens zorg voor de hosting van de data. Hiervoor zijn overeenkomsten afgesloten met AxyWare en de uitbesteding van de data in de Cloud is ook bij DNB gemeld. AxyWare verstrekt jaarlijks een ISAE 3402 verklaring en daarnaast tussentijdse

risicorapportages. Deze rapportages worden getoetst binnen de risicomanagementcommissie. Waar nodig wordt hierbij gebruik gemaakt van IT-deskundigen vanuit de CRH organisatie.

Aangezien hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's worden door het fonds hiervoor geen buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

10. Actief beheer (S10)

Onder actief beheer wordt verstaan het innemen van afwijkende posities ten opzichte van de strategische portefeuille door de portefeuillemanagers. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van een ex-ante tracking error. Deze tracking error meet de verwachte afwijking tussen het rendement van een beleggingsportefeuille en het rendement op de portefeuille volgens de benchmarks. Hoe hoger de tracking error, hoe hoger de mate van actief beheer. Het risicoscenario voor actief beheer is in het standaard model vooralsnog alleen op het aandelenrisico (beursgenoteerde aandelen) van toepassing.

De effecten van de factoren S1 tot en met S10 leiden tot onderstaande opstelling van het vereist eigen vermogen per 31 december 2019.

Risico's	Bedrag feitelijke Beleggingsmix 1.000 EUR	Bedrag strategische Beleggingsmix 1.000 EUR
S1 Renterisico	30.214	27.352
S2 Risico zakelijke waarden	108.124	107.323
S3 Valutarisico	29.089	38.061
S4 Grondstoffenrisico	0	0
S5 Kredietrisico	36.456	38.459
S6 Verzekeringstechnisch risico	30.125	30.125
S10 Actief beheer risico	19.763	19.537
Vereist eigen vermogen	153.341	154.275
TV ultimo 2019	955.217	955.217
Vereist eigen vermogen 2019	16,1%	16,2%
Vereist eigen vermogen 2018	17,2%	18,0%

Inflatierisico

Het fonds heeft de ambitie om de pensioenen te verhogen op basis van de prijsinflatie. Toeslagverlening (indexatie) vindt uitsluitend plaats als de financiële positie van het fonds dit naar het oordeel van het bestuur toelaat. In het nieuwe FTK wordt de zogenoemde haalbaarheidstoets geïntroduceerd. Hierbij wordt het verwacht pensioenresultaat berekend en afgezet tegen een volledig geïndexeerd pensioen. Dit geeft het fonds en de deelnemer in de nabije toekomst meer inzicht in het inflatierisico. Het beleggingsbeleid van het fonds biedt een beperkte bescherming tegen het inflatierisico. Alleen van de categorie aandelen waarin strategisch voor 30% wordt belegd, wordt een positieve correlatie met de inflatie verwacht.

Reële waarde

De beleggingen en de pensioenverplichtingen zijn in de balans gewaardeerd tegen marktwaarde.

Gebeurtenissen na balansdatum

Het uitbreken van het Coronavirus en de preventieve maatregelen die als gevolg hiervan door de overheid zijn genomen, zorgen voor grote economische onzekerheid. Niet alleen op korte termijn maar ook op langere termijn. De ontwikkelingen zijn op dit moment zeer onzeker en onderhevig aan veranderingen. Aangezien deze situatie niet kon worden voorzien op balansdatum is de eventuele impact hiervan op het pensioenfonds niet verwerkt in de cijfers van de jaarrekening per 31 december 2019. Gegeven de hoge mate van onzekerheid over de ontwikkeling van de Corona-crisis is het ook niet mogelijk een redelijke kwantitatieve schatting te geven van de impact. Vooralsnog heeft de Coronacrisis een sterke daling van de aandelenkoersen en de rente tot gevolg gehad waardoor de dekkingsgraad van het pensioenfonds substantieel is verslechterd. Hierdoor is de kans dat, en de mate waarin de opgebouwde pensioenen moeten worden verlaagd, aanmerkelijk toegenomen. De continuïteit van CRH Pensioenfonds is echter niet in het geding.

Resultaatbestemming

In de statuten van Stichting CRH Pensioenfonds is geen expliciete regeling opgenomen omtrent de resultaatbestemming. Voorgesteld wordt het negatieve resultaat over het jaar 2019 ad 8.825 ten laste te brengen van de overige reserves. Dit voorstel is reeds verwerkt in de jaarrekening.

Amsterdam, 18 juni 2020

Namens de werkgever:
F.A.J. Brouwer (voorzitter)

Namens de gepensioneerden:
R.J. Boesjes (bestuurslid)

Namens de werkgever:
A.N. Jager (bestuurslid)

Namens de werknemers:
P. Weeting (bestuurslid)

5. Overige gegevens

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan het bestuur van
Stichting CRH Pensioenfonds

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2019

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2019 van Stichting CRH Pensioenfonds (hierna ook: “het pensioenfonds”) te Rijswijk gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting CRH Pensioenfonds op 31 december 2019 en van de staat van baten en lasten over 2019 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2019;
2. de staat van baten en lasten over 2019; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting CRH Pensioenfonds zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

BENADRUKKING GEVOLGEN VAN DE CORONACRISIS

Wij vestigen de aandacht op het onderdeel “Gebeurtenissen na balansdatum” op bladzijde 70 van de toelichting op de jaarrekening waarin het bestuur van het pensioenfonds toelicht wat haar inschatting is ten aanzien van de gevolgen van de Corona-crisis op het pensioenfonds. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

Materialiteit

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 4,6 miljoen. De materialiteit is vastgesteld op basis van een percentage van 0,5% van de som van het stichtingskapitaal, de reserves en de technische voorzieningen. Wij hebben voor deze grondslag gekozen gelet op het feit dat deze bepalend is bij de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn. Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 137.000 rapporteren, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken. Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Beschrijving kernpunt	Samenvatting uitgevoerde werkzaamheden
Waardering van beleggingen De beleggingen zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds en bestaan bijna in zijn geheel uit beleggingen in beleggingsfondsen. In de toelichting bij de jaarrekening geeft het pensioenfonds de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer. In paragraaf 1.3.5 van de toelichting op de balans per 31 december 2019 zijn de gehanteerde waarderingsmethoden en belangrijke veronderstellingen voor waardering van de beleggingen uiteengezet.	Onze controlewerkzaamheden omvatten onder andere het: ▪ beoordelen van de juiste werking van interne beheersingsmaatregelen ten aanzien van vermogensbeheer. Voor zover relevant voor onze controle van de jaarrekening hebben wij gebruikgemaakt van de ontvangen ISAE 3402 type II rapportage van de vermogensbeheerder; ▪ voor beleggingen in beleggingsfondsen met een marktnotering: vaststellen dat de waarde per participatie volgens de beleggingsadministratie van het fonds aansluit op de waarde per participatie van een externe bron. ▪ voor beleggingen in beleggingsfondsen zonder een marktnotering: vaststellen dat de waarderingsgrondslagen van de beleggingsfondsen vergelijkbaar zijn met die van het pensioenfonds en dat waarde per participatie volgens de laatste jaarrekening overeenkomt met de door het pensioenfonds gehanteerde waarde; ▪ toetsen of de in de jaarrekening opgenomen toelichting adequaat is gegeven de geldende verslaggevingsregels.
Waardering van de technische voorzieningen De technische voorzieningen zijn gevormd ter dekking van de belangrijkste verplichtingen van het pensioenfonds. In de toelichting op de jaarrekening geeft het pensioenfonds de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer. In het onderdeel 'risicomanagement' (risicoparagraaf) is de gevoeligheid van de berekening van de technische voorzieningen voor schattingen uiteengezet, inclusief onzekerheden.	Bij de vaststelling van de adequate waardering, waaronder de toereikendheid van deze voorziening, hebben wij gebruik gemaakt van de uitkomsten van de werkzaamheden van de certificerend actuaire. Om dit te kunnen doen hebben wij onder andere instructies gegeven aan de certificerend actuaire en zijn de bevindingen en het certificeringsrapport door ons met hem besproken. Door ons is tevens nagegaan of: ▪ de administratieve basisgegevens van deelnemers, slapers en pensioengerechtigden, die door de certificerend actuaire worden gehanteerd bij het certificeren de technische voorziening voor pensioenverplichtingen, in alle van materieel belang zijnde aspecten juist, volledig en in overeenstemming met de pensioenregeling zijn opgesteld; ▪ de toegepaste methodiek ter bepaling van de voorziening aanvaardbaar is, gegeven de karakteristieken van de verzekerde risico's; ▪ de door het bestuur gebruikte aannames en schattingen in overeenstemming zijn met de gekozen actuariële grondslagen, voldoende zijn onderbouwd en juist zijn toegepast; ▪ de interne beheersing met betrekking tot mutatieverwerking in de pensioenadministratie is geborgd. Het afstemmen met gegevens van externe partijen waaronder de werkgever, maakt deel uit van de interne beheersing.

verklaring over de in het jaarverslag opgenomen Andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie bestaande uit de volgende onderdelen; algemene informatie, kerncijfers, verslag van het bestuur, verslag van het verantwoordingsorgaan, reactie van het bestuur op verslag verantwoordingsorgaan, verslag visitatiecommissie, reactie bestuur op verslag visitatiecommissie en overig.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur met betrekking tot de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het pensioenfonds in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die

gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het pensioenfonds;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat het pensioenfonds haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Rotterdam, 18 juni 2020

MAZARS ACCOUNTANTS N.V.

drs. J.A. van Muijlwijk-Duijzer RA

Actuariële Verklaring

Opdracht

Door Stichting CRH Pensioenfonds te Rijswijk is aan Mercer (Nederland) B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een Actuariële Verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2019.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting CRH Pensioenfonds, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie. Omdat Mercer (Nederland) B.V. beschikt over een door de toezichthouder goedgekeurde gedragscode, is het toegestaan dat andere actuarissen en deskundigen aangesloten bij Mercer (Nederland) B.V. wel andere werkzaamheden verrichten voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 1.900.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 136.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van de artikelen 131, 132 en 133, waaraan niet wordt voldaan omdat er sprake is van een negatief eigen vermogen.

Op basis van de uitkomsten van de uitgevoerde haalbaarheidstoets in 2019 concludeer ik dat er sprake is van de verwachting dat het pensioenresultaat ongeveer 88% bedraagt. Echter, op basis van de beleidsdekkingsgraad op de balansdatum en de ontwikkeling van de actuele dekkingsgraad zal het pensioenfonds naar verwachting op de korte termijn niet in staat zijn om een (volledige) toeslag te verlenen.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Indien de beleidsdekkingsgraad en de feitelijke dekkingsgraad eind 2020 beide lager zijn dan het niveau van de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen, zal per 31 december 2020 bij ongewijzigde wet- en regelgeving gekort moeten worden.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting CRH Pensioenfonds is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening slecht, omdat het aanwezige eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen.

In het kader van dit oordeel wijs ik op de ontwikkelingen na balansdatum als gevolg van de Coronacrisis, zoals die door het pensioenfonds in het jaarverslag zijn toegelicht.

Amstelveen, 18 juni 2020

Drs. J.H.M. Terheggen AAG
verbonden aan Mercer (Nederland) B.V.